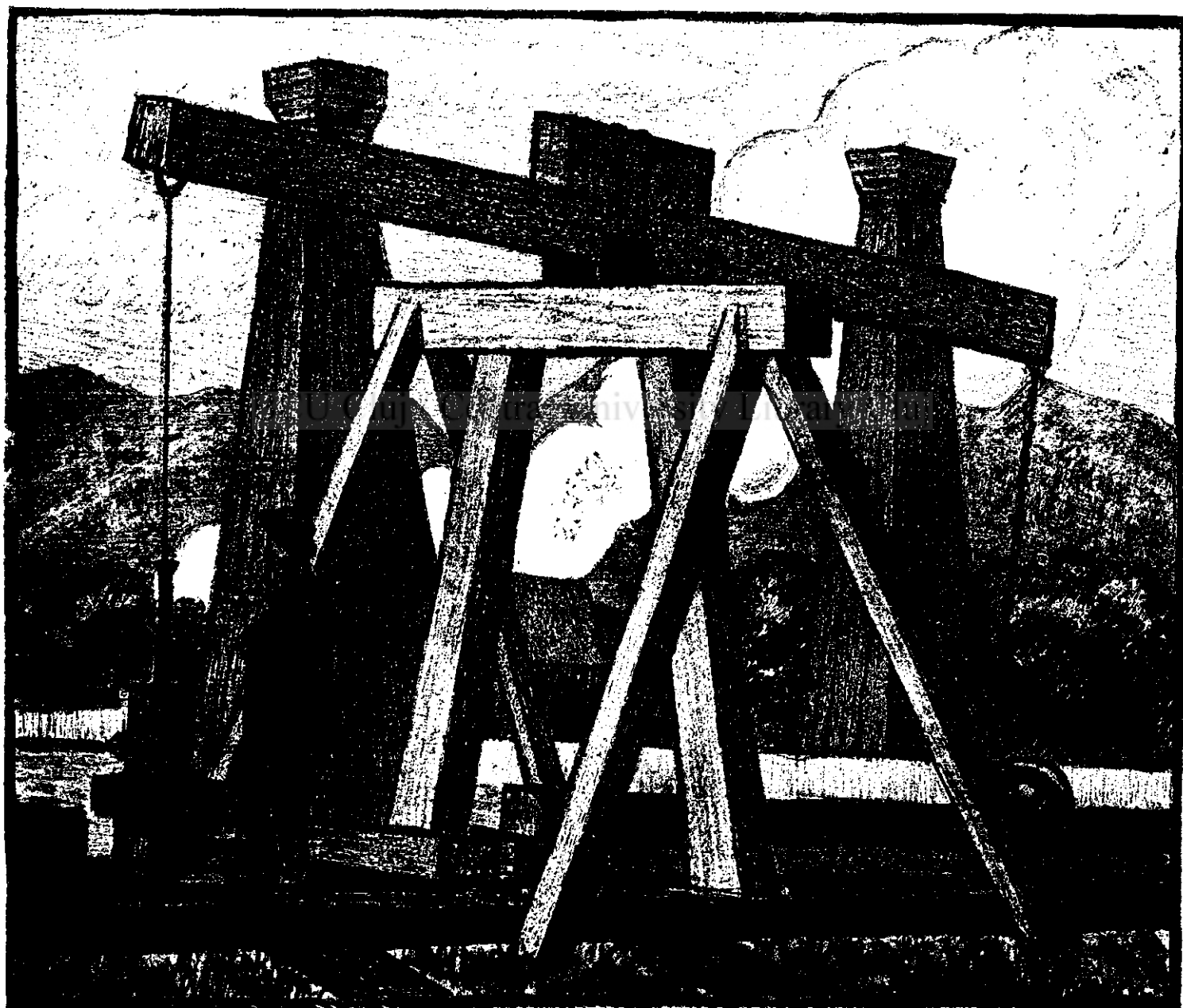

UNIVERSUL LITERAR

D. GHIATĂ : PEISAJ INDUSTRIAL

În acest număr : HORIA FURTUNA, V. DEMETRIUS, F. ADERCA, ALEXANDRU, BLOK, ION BUZDUGAN, GIOVANNI PAS-
GOLI, AL. MARCU, JEAN RICHEPIN, C. A. I. GHICA, CONST. GEORGIADÉ, ELENA VĂCĂRESCU, CONTESA DE NOAIL-
LES, CH. DICKENS, I. CRIVAȚ, L. BAIDAFF, A. POP MARTIAN și ȘTEFAN BALCEȘTI, A. IOSIF, ION BAILA, PAUL I.
PAPADOPOL, GEORGE DIACU, N. N. TONITZA și PENTAPOLIN.

Nimic?

Și mâna mea trecut-a
Pe șoldul tău păgân;
Și fruntea mea sbătută,
Ți se 'ngropa în sân;

În ochii mei culoare
Și statuă-ai rămas;
Să nu mai aud oare
Gumintele tău glas?

Sânt toate vii! Și parcă
N'au fost de cât păreri
Ce-ți lasă, când te'nțarcă,
Iuzia de eri!

Cum să nu cred că 'nseală
Și că cu toate nu's
A zorilor spoială
Urmată de apus?

Că nu 'ntr'un vis cutrec
Pe-al simțurilor val?
Parfumul tău ce 'n creier
Mi s'a urcat brutal?

Când simțurile mele,
Doar ale mele sânt
Și recunosc în ele
Mirosul de pământ;

Când numai eu sânt rostul
Mulțimii de 'ntrebări
Și tot eu adăpostul
Și cupa'mi de visări.

Vai, oglindite 'n mine,
Ca 'n palidul meu vers,
Au fost: frumos, și bine,
Și 'ntregul univers!

Și de-ai trăit, de-apururi
Cu mine 'n strămt mormânt,
Dormi-vei tu, contururi,
Parfum, culoare, cânt!..

V. DEMETRIUS

Teama crinilor

de ELENA VACARESCU

Austrul desface fereastra în seară.
Din seară cerdacul a prins să răsară.
Nălțată pe umerii ulmilor, iată
Că luna se uită pe lume-aplecată.

S'o vadă de-aproape cât este de bună,
Rugul de roze mai crește sub lună;
Iar crinii țin sufletu'n pumai să nu scape.
Să nu-l prăpădească'n Innatece ape.

Și mie mi-i frică spre cer să nu-mi suie
Tristeța, ca duhul din alba căfuie
Și'n gârbena lunii corolă să măie,
Și câtu-i aminul în ea să rămâie.

* Dintr'un volum de traduceri, care va apărea în cursul
acestei luni.

Vânt de vară

de CONTESSA DE NOAILLES

Ușor și larg cosește arome calde vântul.
Le 'mprăstie 'n pustiul amurgului de vară:
Tăriile cu stele au tătăiat pământul
Și nu e greu nimica și-amar în astă-seară.
Pădurile și iazul s'au ridicat spre lună..
Și sub catapeteasma boltită peste lire
Am par-că presimțirea angelică și bună
A fericirii fără de iubire.

Aș renunța la lume

Chiar de-aș afla vre-odată că 'nebunit de jal
Sau blestemând cu ură, ai făptuit omor,
M'ași îndrepta blajină spre arcu' mării tale
Și i-ași cuprinde umbra, ingenuchind ușor.

A. POP MARȚIAN și ȘTEFAN BALCEȘTI

O nuntă de Crăciun¹

GH. DICKENS

(Sfârșit)

— Ce este? întrebă filozoful care nu putu fi reîntors la locul lui de cât atunci când amuzăra cele două viori și harpa, altă putere de pre pământ neputându-l reține, fie chiar de-ar fi luat casa foc.

— Unde e Arabella Allen? strigă o duzină de voci.

— Și Winkle? adăugă Tupman.

— Iată-ne aci, strigă d. Winkle, eșind cu admirația lui tovarășe din pervazul unei ferestre. În timp ce spusese aceste cuvinte, ar fi fost greu de ales care din ei doi erau mai roșii: el sau tânăra cu ochii negri.

— E tare curios, Winkle că nu găsești alt loc! strigă d. Pickwick încuiat.

— Nici de cum, răspunse d. Winkle.

— Oh, aveți dreptate, reluă d. Pickwick, fixând pe Arabella ca un surâs foarte expresiv. Aveți dreptate; asta nu e sine stie ce, după toate celelalte.

Ori cum o fi, nu fu timp de pierdut cu această mică aventură, căci viorile și harpa începură de-abinele. D. Pickwick se repezi numai decât, mâinile încrucișate, promenadă până în capătul sălii, îndărăt, până la mijlocul căminului; îmbrânceli din toate părțile, lovituri sgomotoase de picioare în podea. La rând altă pereche. La drum din nou. Intreaga figură se repetă, loviturile de picioare refăcându-se la bată tactul muzicii. O altă pereche, și o altă și încă una iar! Nici odată nu s'a mai văzut un dans mai animat; și, în fine, când bătrâna cucoană-mare, sfârșită de oboseală, fu înlocuită cu preoteasa binevoitorului eclesiast, când patruzeci de perechi făcură figura, când d. Pickwick și noua sa parteneră se găsiră la coada dansatorilor, se văzu acest ilustru savant, cu toate că n'ar fi avut motiv să facă atâtea eforturi, continuând să danseze perpetuu la locul său, surâzând tot timpul tovarășei, cu o dulceață englică ce desfide orice descripție.

Lung timp înainte ca d. Pickwick să fi obosit de danț, nouii căsătoriți se eclipsară din scenă. Fu între acestea la etajul de jos un glorios supeu și ca urmare o lungă ședință în jurul mesei. Astfel că d. Pickwick se deșteptă destul de târziu a doua zi. I se păru atunci că-și reaminteste, într'un chip confuz, că ar fi invitat în particular și confidențial cam vre-o patruzeci și cinci de persoane să prânzească pe seama lui la George și Vulturul, prima oară când vor sosi în Londra; ceiace, cum și gândi cu dreptate, indica într'un fel aproape sigur că nu se mulțumise numai să danseze noaptea precedentă.

Cu acoste, ziua se scurse veselă și când seara fu sosită: „Eh, bine, scumpa mea, întrebă Sam pe Emma, familia dv. mai are încă vr'un pietroi la cuptor pentru această seară?”

— Da, d-le Weller, răspunse Emma. Ca totdeauna de Crăciun. Stăpânul meu n'ar neglija vechile obiceiuri nici pentru o împărăție.

— Stăpânul d-tale are o idee judicioasă, scumpa mea. N'am mai văzut om atât de judicios, un adevărat gentleman.

— Adevărat, zise borșosul bucălat, amestecându-se în vorbă. Nu îngrașe el porci frumoși?

În timp ce groșciorul copilandru vorbea astfel, o scântee semi-canibală strălucea în ochii lui, în suvenirul unor picioare fripte.

— Oh, iată-te sculat în fine, îi zise Sam. Borșosul făcu un semn afirmativ.

— Hei bine, am să-ți spun, june boa constrictor, reluă Sam, cu un ton important în glas: dacă n'ai să dormi cevașlea

mai puțintel, și dacă n'ai să faci și nițică mișcărică, apoi când ai să ajungi om, o să te expui la același soi de neplăceri personale ce a îndurat bătrânul gentleman care purta o coadă de porc⁵).

— Ce a pățit? întrebă Joe cu o voce nesigură.

— Tocmai aia ce era să-ți spui. Era cel mai lat patrar din câți s'au inventat vre-o dată, un veritabil om gras, care nu-și mai putea zări încălțăminte de sub el de patruzeci și cinci de ani.

— Doamne sfinte! strigă Emma.

— Nu, draga mea, afară de o singură dată. Dar dacă i-ai fi pus dinainte un model de pe propriile lui picioare pe masa unde prânzea, nu și le-ar fi recunoscut. Mergea mereu la birou cu un foarte frumos lanț de aur, care atârna, bătăngăindu-se, așa ceva cam... un picior și jumătate de lanț și un ceasornic de aur în buzunărelul vestei care valora... mi-e frică să spui prea mult... atât, în fine, cât poate valora un ceasornic, dar un ceasornic mare rotund, destul de greoi în felul lui, ca pentru omul care-l purta și lanțul său. „Ai face bine să nu mai porți ceasornicul acesta aci, — așa ziceau amicii boerului, o să-ți-l fure”. — „Să-o vad și p'asta! grăi el”, cam așa. — „O s'o pățești”, ziseră ei. — „Bine zise el, tare aș vrea să vad hoțul care ar putea să tragă un ceasornic ca ăsta, căci, Dumnezeu să mă binecuvinteze, nici eu nu-l mai pot scoate, mai zise el; e atât de

5) E vorba de o haină a epocii, rediagnosticată terminată în coadă la spate (ca fracurile de azi), în Franța (La „gueue de rat”), Anglia (The „pigtail”), etc.

îndesat în buzunărul lui că atunci când vroi să știu ce oră e, sunt obligat să mă uit în prăvălia brutarului”, — iar mai zise el. Și zicând acestea râdea din inimă că-ți era frică să nu-l vezi plesnind. Esec, dar, cu capul pudrat și cu coada lui de porc, iaca că-și plimbă burta prin Strand⁶) cu lanțul bătăngăind mai mult ca ori când și cu ceasornicul cel mare care-i umfla haina să plesnească. Nu era pungaș în Londra care nu trăsese de lanțul său. Dar lanțul nu vroise să se rupă și ceasornicul nu vroise să iasă. De altfel, s'ar fi și ostenit de gîaba să tăvălească un om ca el pe caldarâm, și el se întorcea și le râdea atât, că coada lui de porc se fiția ca pendula unui bătrân ceasornic cu cucu. În fine, într'o zi, se învătea li-niștit.

Iacă vede el un pungaș ce-l cunoștea din vedere, braț la braț cu un mucos cu capul cât o baniță, iată o farsă, ce-și spusese lui însu-și, boerul; vor să încerce încă o lovitură, dar nu prinde. Astfel începu să rădă tare vesel, când dintr'o dată băețandrul cel mic părăsi brațul pungașului și se năpusti cu capul drept înainte în pantecele boerului, atât de tare că-l rupse în două de durere. El se puse pe țipăt: „O săriți, săriți!” dar pungașul îi spuse încetșor la ureche: „ți-am făcut fasonul, domnule”, și când își veni în fire ceasornicul și lanțul spălaseră puțină, și ceia ce e și mai rău, digestia bătrânului boer fu încurcată rău după aceea, chiar pentru tot restul vieții sale naturale. Așa, dar, bagă de seamă, voinicosule și fă bine să nu ajungi prea gras.

Când Sam conchise povestea sa morală, de care borșosul păru foarte afectat, cele

6) Bulevardul cheinai Tamisei (în Londra).

trei personaje ale noastre, intrarea în bucatărie.

Era o încăpere vastă unde încăpea toată familia, după anuul obicei, observat de un timp inemorial, de către străbunii d-lui Wardle. El prinse cu mâinele sale, în mijlocul plafonului o cracă enormă de visc 7), ce dădu numai decât naștere unei scene delicioase de luptă și de zăpăceală. În mijlocul dezordinei d. Pickwick, cu o galanterie ce ar fi făcut cinste și unei descendențe a însăși lady Tollinglower, luă pe cucoana mare de mână, o conduse sub arbustul mistic și o sărută cu curtuozitate și decorum.

Bătrâna se supuse acestui act de politețe cu demnitatea ce se cuvine unei solemnități atât de importantă și serioasă; dar tinerele domnișoare, ne fiind pătrunse de loc de superstițioasa venerațiune pentru acest obicei, sau închipuindu-și că savoare a unui sărut este altfel relevantă când ai și nițică caznă să-l obții, strigau, se sbăteau, alergau, făceau tot, în fine, afară numai că nu păreau camera și luptau până în momentul când domnișorii cei mai puțin aventuroși păreau a fi pe punctul să renunțe la treaba asta. Deodată atunci se răzgândeau că era inutil să reziste atâta vreme și se supuneau de bună voință să fie îmbrățișate.

D. Winkle sărută pe tână domnișoară cu ochii negri; d. Snodgrass sărută pe Emilia; rudele sărace sărutară pe toată lumea, fără să excepteze pe tinerile lady cele mai urâte, care în excesiva lor confuzie se grăbeau să se găsească drept sub vise, fără să știe cum. Cât despre Sam, nesocotind necesitatea de a fi sub arbustul sacru, el pupa pe Emma și pe celelalte servitoare ori de câte ori punea mâna pe ele. În acest timp, d. Wardle se ținea în picioare aproape de cămin, cu spatele la foc, scrutând această scenă cu cea mai mare satisfacție, în timp ce borsosul bucălat profita de ocazie să roază sumar un admirabil bobârnac de crăciun, ce fusese pus cu grijă la o parte de o altă persoană.

În fine, strigătele potolindu-se, fetele erau acoperite de roșeață, cărlionți atârnavau defrizați și d. Pickwick, după ce îmbrățișase pe cucoana mare, rămăsese în picioare sub ramura verde, privind cu o fizionomie răzătoare ceea ce se petrecea în jurul său. Dintr-o dată tinerița cu ochii negri, după câte-va șoapte schimbate cu celelalte tinere persoane, se repezi la d. Pickwick, îi aruncă brațele de după gât și îl sărută draguț pe obrazul stâng. Imediat toată trupa tinerilor dudui înconjură pe savantul filantrop și înainte să aibă timpul de a recunoaște și de a ști de ce ar fi vorba, fu sărutat de fiecare din ele.

Era un spectacol grațios să vezi pe d. Pickwick în centrul acestui grup, tras când într-o parte, când în alta, pupat mai întâi pe bărbie, apoi pe nas, apoi pe ochelari și să auzi hohote de râs ce răsunau din toate părțile. Dar numai decât apoi fu un spectacol și mai încântător, să fi văzut pe d. Pickwick cu ochii legați cu o batistă de mătase, repezindu-se la ziduri, împiedecându-se prin colțuri și îndeplinind, în fine, cu desfătări nesfârșite, toate misterele unei „babe oarbe“, până în momentul când înhăță pe una din rudele sărace. La rândul său, atunci se îngrijă să evite baba oarba și se achită cu atâta agilitate și grabă că smulse aplauzele asistenților. Rudele sărace înhățau exact pe cei ce presupuneau că le-ar fi plăcut și se lăsară prinși, din în-

7) De Crăciun e obicei în Anglia de-a suspenda o creangă în sala mare și cine poate duce o cunună sub ea, are dreptul să o sărute

tâmplare, când unul alerga de grăba prea mult.

Când toată lumea fu obosită și de acest joc, se aprinse un mare snap-dragon 8) și după ce degetele fură destul de julite de arsuri, se așeză în jurul unui foc de găteje și în jurul unui supeu substanțial.

— Asta, zise d. Pickwick, privind în jurul lui, asta, în adevăr, este confort.

— E obiceiul nostru invariabil, răspunse d. Wardle. Toată lumea, servitori și muncitori, se așează la masa noastră în ajunul Crăciunului, cum îi și vedeți. Stăm aci și istorisim povești bătrâne până ce sună miezul nopții și ne anunță sosirea bărbătorii (Nașterea Domnului 9). Trandele băiatule, mai ațăță nițel focul.

CANTEC DE CRĂCIUN

Nu-mi place primăvara. Spulberatica-i aripă
Ce atrage după sine plăpânzi boboci și flori.
Cu suflul îi îmbată, ea numai într-o clipă
Să-i scuture 'mproscându-i cu-ai morții reci fiori;
Sifidă capricioasă, ea uită ce iubește,
Aspectul și voința își schimbă într'un moment,
Surâde în trandafiri și-apoi îi vestejește.
Născându ta speranță sfărâmă violent!

Puțin iubese și vara. Un prea magnific soare
Aduce rod, belșug, dar dă și friguri rele;
Turbând adese-ori, săgeți ațățătoare
În inimă și-aucă cu-amor și chinuri grele.
De preferit mi-ar fi o noapte răcoroasă
Ce verii îi urmează. Dar când de seamă bag
Că frunza-i pustiită de-a vestejirei coasă,
Zic: toamna nu mi-e încă un anotimp prea drag.

Atunci prefer Crăciunul: voiosul, bun moșneag.
Cu iarna el ne vine, la vatră el ne jese
Povești care-ți pun gândul pe drum, ca el pribeag.
Să bem în cinstea lui în juru-acestei mese!
Crăciunul este straja tradițiilor străbune
Trecutul el evocă și creștineasca lege!
Un IŢA! formidabil e timpul să răsune.
Salutând astfel al anotimpurilor rege!!

Acest cântec fu primit cu un trăznet de aplauze. Un auditor compus din amici și servitori este tot de-auna prea binevoitor! Rudele sărace, mai cu seamă, căzură în veritabile extazuri de fermecare.

Focul fu hrănit cu noi găteje și castronul îndeplini un nou tur.

— Cum mai ninge, zise unul din oameni cu vocea joasă.

— Cum, ninge? repetă d. Wardle.

— Da, domnule, noaptea e neagră și rece. Vântul se ridică și sbicini zăpada în vârtejuri pe toată câmpia.

— Ce spun acolo? întrebă cucoana-mare; s'a întâmplat ceva?

— Nu, nu, maman, zice că ninge și că bate vântul tare; și au dreptate, căci se aude tapaj mare în cămin.

— Hei! reluă cucoana, bătea un vânt ca asta și tot așa cădea zăpada, sunt ani de atunci... Stați, să-mi reamintesc... cinci ani naivitatea morții săracului tatăl vostru. Era ajunul Crăciunului și-mi reamintesc că ne-a povestit păjanăia bătrânului Gabriel Grub, care a fost furat de draci.

— Păjanăia cui? întrebă d. Pickwick cu curiozitate.

— Oh, nimic, replică d. Wardle. Poveștea unui bătrân paraclisier, ce oamenii sfînți de pe aci presupun că l-ar ridicat ajutoarele lui scraoțchi.

— Presupun! strigă cucoana-mare. În-

8) Un snap-dragon constă dintr-o tavă de alună, stafide, etc., stropite cu cognac, căreia i se dă foc. Chestiunea e să te servești fără să te arzi.

9) La catolici și protestanți această sărbătoare are loc la ora 12 noaptea între ajun și Crăciun, cu tras de clopot, procesiune în jurul bisericii, etc

Miliarde de scântei trosnă în aer, când gătejele fură răscolite și flacăra roșie ce se ridică răspândi o lumină caldă, pătrunzând în colțurile cele mai îndepărtate ale odăii și ilumină toate fețele.

— Haida, zise d. Wardle, un cântec: un cântec de Crăciun. O să vă cânt eu unul, în lipsa altuia mai bun.

— Bravo, strigă d. Pickwick.

— Umpleți paharele, reluă d. Wardle, cum văd o să treacă două ceasuri până să văd fundul castronului 10). Umpleți-le toți; și acum, să cântăm.

La aceste cuvinte veselul bătrânor intonă fără alte ceremonii, cu o voce forte și din toată inima, cântecul ce vi-l dăm aci:

drăznește cine-va să se îndoiască? Presupun! N'ai auzit meru spunându-se chiar din copilărie, că l-a luat dracii cei mai mititei și nu știi că asta e adevărul?

— Foarte bine, mamă, replică d. Wardle, râzând, l-a luat, dacă vrei. Pickwick, l-a furat dracii, iată toată păjanăia.

— Nu asta, nu, vă asigur, reluă d. Pickwick. Asta nu e toată povestea, — trebuie să știu cum a fost ridicat și pentru ce, așa și pe dincolo, toate chichițele.

D. Wardle surâse, văzând toate capetele aplecându-se să-l asculte. Umplându-și, dar, păhărelul cu o mână liberală, bău în sănătatea d-lui Pickwick, cu un gest familiar și începu cele ce urmează.

Dar Dumnezeu să ne întărească creierul nostru de editor. La ce dănașe de capitol ne-am lăsat duși! Declarăm solemn că am uitat cu totul de acele mici piedici ce se numesc capitole. Nu e egal: Vom da drum liber stafilor, strigoilor deshi-zându-le un nou capitol.

Nu vă faceți idei negre din pricină lor, doamnelor și domnilor, vă rog!

Trad. de I. CRIVAT

10) E vorba de un castron cu punș.

PAGINI STRAINE DIN TRECUTUL ȚĂRII

Note marginale la „Istoria” lui Carra (1777-1779)

DOCUMENTE CONTEMPORANE

În primele zile ale lui Octombrie 1777 -- puțin înainte de asasinarea lui Grigore Ghika -- apare în vitrinele librăriilor din Passage des Panoramas, la Paris, o scriere intitulată „Histoire de la Moldavie et de la Valachie, avec une dissertation sur l'état actuel de ces deux provinces, par M. C... qui a séjourné dans ces provinces” (Paris, chez Saugrain, Librairie rue des Lombards, MDCCLXXVII, avec approbation et privilège du Roy, XXXII + 223 pagini pet. 8°).

O ediție precedentă, purtând deasupra aceluiași Milesim inscripția „Jassy, au dépend de la société typographique des Deux Ponts” trece neobservată în Occident.

Autorul care semnează scrisoarea dedicată A. S. Serenissime, monseniorului Principe de Rohan, pusă în fruntea lucrării, cu numele său întreg, Carra, devenit istoric accidental și nu prin vocație, ocupase în cursul ultimilor 6 ani în diferite rânduri și sub diverse forme opinia publică europeană. Călătoriile sale în Elveția, Germania, Anglia, Turcia etc, din spirit aventurier, îl fixează pentru scurt timp la Iași unde protecțiunii interesate îi deschid porțile palatului princiar. Vreme de un an va ocupa postul de secretar al Hospodarului Grigore Ghika și profesor al copiilor acestuia.

În discursul preliminar al „Istoriei” Carra mărturisește însuși că „timpul de un an n'a putut să-mi ajungă pentru a cunoaște adevăratul moravurile Moldo-

venilor”. Aceasta nu-l va împiedica totuși de a aduna, în cursul relațiilor sale heteroclite, un material hibrid, suficient pentru o lucrare istorică, sub paravanul căreia va putea să-și etaleze rănile sufletești, necicatrizate încă, și, în „considerațiunile” asupra stării actuale a principatelor Moldovei și Valahiei să desfășoare o colecție de invective și calomnii contra Prințului, fostului său stăpân, a Curtenilor, a locuitorilor și a pământului care vreme de un an i-a oferit o largă și sinceră ospitalitate.

Lucrarea e prea cunoscută, pentru ca să stăruiim asupra metodei originale, asupra tonului inveninat, a distrăbușiei și calității materialului, care o disting de scrierile cu caracter istoric ale compatrioților lui Carra, de la sfârșitul secolului al XVIII.

Acest șarlatan al condeiului -- cum mai târziu, în epoca turbure a Revoluției, va fi un șarlatan al tribunei -- în cursul peregrinațiilor sale în Europa Centrală și răsăriteană, știuse cu inteligență să-și menajeze -- mai ales în sferele publicistice -- prietenii profitabile.

Astfel, înainte chiar ca lucrarea să iasă de sub tipar, o gazetă citită în întreaga Europă a acelei epoci, „Gazette des Deux Ponts” imprimată în orașelul cu același nume din Palatinat, publică sub titlul „Nouvelles diverses” la 25 Sept. 1777, paginile 614-615, un fragment din manuscrisul lui Carra, precedat de următoarea introducere :

AUREL KESSLER : NUD

Cugetări și paradoxe

de CH. BAUDELAIRE

Descriind realitatea, poetul se degradează și se coboară la rangul unui simplu dascăl; descriind ceea ce s'ar putea întâmpla, rămâne credincios menirei sale: e un suflet colectiv care întrebă, care plânge, care speră, și care câteodată presiune.

Delaeroix era un curios amestec de scepticism de politețe, de dandysm, de voință arzătoare, de șiretlic, de despotism și înfășorit de un fel de bunătațe particulară care însoțește totdeauna geniul.

De câte ori împărtășindu-i unui prieten pasiunile sau preferințele tale literare, nu ți-a răspuns: „Iată ce nu înțeleg, căci ceea ce mi s'pui nu se potrivește cu nici una din pasiunile tale și nici cu doctrina ta!” Și atunci i-ai răspuns: „Se poate, dar totuși e așa. Îmi place; îmi place, poate tocmai pentru că e cu desăvârșire opus ființei mele”.

Cer tragic. Epitet de un ordin abstract aplicat unei ființe materiale.

De Maistre și Edgar Poe m'au învățat să cuget.

Culese și traduse de
AL. T. STAMATIAD

„În lipsă de noutăți mai importante, vom înfățișa aici câteva trăsături proprii a caracteriza popoare puțin cunoscute. Le desprindem dintr-o lucrare care nu e încă publică, „Histoire de la Moldavie et de la Valachie” scrisă de domnul Carra, care a rezidat în aceste provincii. Articolul „Populația și Moravurile” răspunde, în special caracterului gazetei noastre”.

Urmează extrasul, care se continuă în numărul din 6 Octombrie, pag. 637-639, și se termină la 13 Octombrie 1777, pagina 654, cu următoarele lămuriri ale Direcției:

„Am promis câteva detalii asupra climatului, solului, agriculturii etc. ale Moldovei și Valahiei. Aceste amănunte cari sunt încă noi pentru cititori ne par proprii pentru a-i despăgubi de sărăcia de noutăți din ultimul timp. Ele sunt preferabile umpluturilor inutile cari pun la contribuție protocolul tuturor Curșilor”.

Această manoperă a autorului -- căci e indiscutabil că fragmentul de manuscris a fost pus la dispoziția gazetei de Carra însuși -- înțea netăgăduit să creze lucrării, sub tipar încă o atmosferă, și să predea numelui său un lustru de actualitate.

După o tăcere aproape generală în jurul lucrării, în primele luni ale anului 1778, ne întâmpină următoarea notiță, publicată de periodicul literar al lui Meusel, „Erfurthelr gelehrte Zeilungen” numărul din Mai 1778:

„O nouă scriere a autorului fecund, variat și de talent inegal, J. I. Carra, are ca subiect istoria a două principate puțin cunoscute Europei, Moldova și Valahia... Documentarea, săracă și lipsită de metoda a lucrării de față, stârbește interesul pe care l'ar putea oferi, într-o anumită măsură, ultimul capitol care tratează despre starea actuală, politică, socială, economică etc. a acestor provincii îndepărtate”.

Luna următoare, Iunie 1778, apare o recenzie mai detaliată a acestei opere în „Journal Encyclopédique ou Universel” tipărit la Bouillon, orașel fortificat din Belgia, tomul IV, partea III, pag. 418-426.

Articolul acesta anonim va provoca o polemică inveninată între autor -- sub

pavăza unui necunoscut — și un personaj pe care-l vom prezenta în cursul acestui studiu.

Iată în substanță această dare de seamă :

„S-ar căuta poate mult și zadarnic originea popoarelor cari, cele dintâi, au locuit Valahia și Moldova. Fără pretenții de a ne prezenta descoperiri noi, domnul Carra face numai observația că la începutul Imperiului Roman aceste două provincii nu erau mai bine cunoscute de cât sunt azi țările sălbatice din fundul Americii“.

Urmează câteva considerații istorice din cartea lui Carra.

„Romanii, cari aveau despre aceste locuri aceiași idei pe care o avem azi despre Cavenne sau insulele Antile, trimiseră acolo o colonie formată din drojdia orașelor principale ale Imperiului și din Grecia. De altfel, nici Roma n'auzise fondatori de o origine mai nobilă; însă, libertatea care înalță sufletele, o făcuse stăpâna lumii, pe când nenorociții transplantați în Moldova, nefiind de cât sclavi, în cea mai mare parte condamnați pentru diferite delictе, au transmis și descendenților viciile și lașitatea lor“.

Alte câteva fragmente din istoria lui Carra.

„Abia sub celebrul medic Mauro-Cardato începe în această țară domnia grecească. Familiile Cantemir, Blancovan (sic) Ghika au guvernat de asemeni aceste provincii. Se știe că ultimul Prinț din casa domnitoare Ghika a fost decapitat de curând din ordinul Curții otomane, Domnul Carra compusese istoria sa înainte a acestei tragice revoluții, să sperăm că la a doua ediție a lucrării sale va adăuga această anecdotă, care înseamnă o epocă în istoria Moldovei, și va face cunoscută politica sângeroasă a despotului de la Constantinopol.“

De altfel aflăm de la domnul Carra că toate aceste familii de tirani subordonați n'au mai multe drepturi la Seaua de cât cel din urmă negustor sau meseriaș creștin-grec destul de bogat, pentru a satisface lăcomia marelui vizir sau a Reis-Efenziilor, singurii cari pot înlesni ocuparea lui.

Urmează ceremonia investiturii Prințului, extrasă din lucrare.

„Din joshnicia acestui discurs se vede în ce degradare și slugărnicie au căzut grecii de când sunt supuși sclaviei turcești. În adevăr, istoria tuturor acestor Prinți nu prezintă de cât o serie de sclavi încoronați, și n'ar fi deloc interesantă, dacă n'ar fi folositor de a înfățișa, din timp în timp, oamenilor cari n'au pierdut încă toată libertatea lor, tablourile ignoranței înălțată sclaviei, după cum în vechime Spartanii, ca să inspire copiilor oroarea beției, le expuneau privirilor lor iloși abrutizați de excesele vinului“.

„Singurul dintre acești Prinți care merită să fie distins, e celebrul Dimitrie Cantemir, căruia îi datorim istoria Otomană“ (Recenzentul povestește, după Carra, gestul lui Petru cel Mare față de Cantemir, din Iulie 1711, dela Prut).

„Se poate imputa domnului Carra puțină osteneală ce și-a dat pentru a stabili o legătură între faptele istorice, și că a fost preocupat mai mult de ideea de a ușura pe cititor de cât de a-l interesa prin pitorescul narațiunii sale, dar e foarte cu putință ca confuzia ce se remarcă în lucrarea sa, să provină dela această mulțime de case domnitoare cari s'au succedat rând pe rând la acest guvernământ nestatornic, și despre cari ar fi fost mai ușor de făcut istorii particulare de cât una generală.“

„Inconvenientul acestei diviziuni a capitolelor pe familii e că avem impresie

AUREL KESSLER: NATURA MOARTĂ

că autorul a adunat mai curând materia-lul de cât l-a utilizat; ne mai rămâne un reproș: autorul a anunțat prin titlul său mai mult decât ne oferă. „Partea politică și geografică a acestei lucrări merită elogiul. Domnul Carra a știut să uniască fericit interesul și exactitatea, inducându-ne locul unde zac rămășițele lui Ovidiu“.

(Urmează extrasul asupra lui Ovidiu, Cetatea Albă etc.).

„Trebuie să avem încredere în ceea ce ne spune autorul. Acest scriitor respectat e cunoscut sub o lumină foarte avantajoasă în republica literelor prin lucrări de filozofie, politică și poezie, ce au dovedit că el reunește talente foarte variate“.

O altă dare de seamă mai concisă și obiectivă întâlnim, câteva săptămâni mai târziu, în Gazeta pariziană cu pronunțat caracter literar, „Le Journal de Paris“, anul al doilea, din 22 Septembrie 1778 :

„Moldova și Valahia sunt două provincii ale Imperiului Otoman în Europa. Ele sunt guvernate de Prinți particulari, numiți și destituiți de Sultan, sau mai bine zis de vizirul său, după bunul său plac. Tronurile cumpărându-se de obiceiul destul de scump, acești despoși subalterni se răzbuună cu vârf și îndesat asupra supușilor lor de exactiunile Sublimei Porți. Clima și solul acestor provincii sunt excelente, însă despotismul și spiritul de jaf au înăbușit totul acolo.“

„Autorul acestei lucrări a fost însărcinat cu educarea fiilor Prințului Moldovei și cu corespondența franceză a acestui Suveran timp de un an“.

Urmează fragmentul din Carra privitor la Ovidiu și la Cetatea Albă. Un locuitor al țării ar fi asigurat pe autor că Ovidiu compusese mai multe poeme în limba moldavă. Alt extras referitor la finanțele provinciilor, la justiție, la ceremoniile de investitură a Prinților, obiceiurile popoului, etc.

„Autorul se desfășează privind dansu-

rile femeilor. Cu cojoacele lor sălbatice și gesturile dezordonate, ele au aerul de automate. Cât despre strălucirea Curții, ceea ce urmează ne poate oferi o idee“.

(Descrierea, după Carra, a palatului Prințului care a servit de grajd și de infirmerie armatelor rusești în ultimul război; gazete vechi înlocuiesc geamurile sparte; apartamentele vaste și goale; zgârcenia Prințului; economia Curții etc.)

Critica elogioasă făcută de gazeta belgiană publicată la Bouillon, stimulează pe Carra, abil antreprenor de publicitate, să răspundă printr'un articol privitor la Grigore Ghika, al cărui secretar fusese, și cere-i oferă prilejul neașteptat să lanseze săgeți înveninate împotriva cătorva curteni, și în special a Postelnicului Ventura, pe care-l indică de autor indirect al asasinatului fostului domn al Moldovei.

Articolul apare în numărul din 15 Noiembrie 1778 tomul VIII, partea I, al periodicului „Journal Encyclopédique“ din Bouillon, sub titlul „Notice sur Grégoire Ghika Hospodar de Moldavie, communiqué aux auteurs de ce journal par M. Carra“, pag. 129—135. El începe astfel :

„Am citit, domnilor, în jurnalul D-voastră din 15 Iunie trecut extrasul ce-ați făcut din „Istoria Moldovei și a Valahiei“. Trebuie să vă mulțumesc pentru elogiile ce ați binevoit a-mi da cu acest prilej; vă sunt însă infinit mai recunoscător pentru observațiunile critice ce-ați făcut lucrării; acestea sunt foarte judicioase și voi ști să mă folosesc de ele. În loc de a mă scuza de defectele mele, printr'un discours de stil, voi încerca să despăgubesc pe cititorii d-voastră prin noi detalii ce-și vor interesa fără îndoială, fiindcă se raportează la epoca foarte recentă a sfârșitului tragic al Prințului Grigore Ghika.“

După autor, avariția și ambiția Prințului au fost cauzele directe ale morții lui dramatice.

Un alt răspuns, cu totul neprevăzut, la același articol al gazetei din Bouillon, de la 15 Iunie 1778, apare, în anul următor,

la Viena, sub formă de broșură, și sub titlul: „Lettre à Messieurs les auteurs du journal de Bouillon sur le compte qu'ils ont rendu d'un livre intitulé „Histoire de la Moldavie et de la Valachie” (Vienne, 1779, chez Trattner, 46 pages 8°).

Autorul acestui răspuns, Raicevich, agentul austriac de mai târziu în Principate, cunoscut prin lucrarea sa clasică „Osservazioni storiche naturali e politiche intorno la Valachia e Moldavia” (Napoli, 1788) apără, în aceste pagini devenite azi foarte rare, memoria nefericitului prinț decapitat, distrugând cu o vervă muncitoare și puternică valoarea istorică și logică a documentelor lui Carra, atacă cu vigoare pe autor și opera acestuia.

„Lucrarea nu merită de cât disprețul general, Genealogia, acțiunile, intrigile Prinților Moldovei și ai Valahiei când contra Porții, când contra Polonilor, când contra Rușilor, și toate anecdotele alăturate, nu s' decît o rețea infamă de anachronizme, absurdități și copilării” (pg. 27).

„Carra nu crede că Prințesa domnițoare ar fi știind să scrie și să citească. Vă mărturisesc, domnilor, că răbdarea mea e la limită. Dar nu voi să mă înjosesc pentru a-mi exprima în fața unui pedant de speța aceasta, toată indignarea de care-i capabil un om onest, văzând cât de nepoliticos și grosolan se tratează persoanele de un rang atât de înalt. Dacă acest impertinent ar fi avut fericirea să cunoască pe această Prințesă, ar fi văzut cât de mult se distinge prin frumoasele sale calități de spirit și de inimă, cari fac onoarea sexului și națiunii sale” (pag. 8).

„Carra, plătit de Grigore Ghika cu 2000 de piaștri, fu nevoit să părăsească Moldova: dar de această nenorocire n'ar fi trebuit să încredințeze nici pe Prinț, nici pe moldovenii: izgonirea lui de la Curte o dădorește indiscreției cu care predica elevilor săi ateismul, și calomniilor în cari împoșca administrația civilă și religioasă a unei țări pe care n'o cunoștea încă. Un prinț care iubește artile, care onorează cu protecția sa științele și pe savanți, mai ules într'o țară atât de puțin civilizată, un prinț care vrea legi pentru a încușa el însuși prețiusul despotism, și pentru care a adapta hotărârile sale și ale miniștrilor săi regulilor unei justiții exacte, e un Prinț, domnilor, pe care răutatea și perfidia cea mai subtilă n'ar putea ponegri” (pg. 39).

Engel afirmă că Sulzer, autorul „Istoriei Daciei Transalpine”, care candidase la postul de consul austriac în Principate, și păstrase speranțe solide de reușită, din spirit de răzbanare răutăcioasă împotriva rivalului său, Raicevich, ar fi însărcinat pe un prieten să răspundă broșurei acesteia. Replica ar fi apărut în același an 1779, sub titlul „Réponse au libelle diffamatoire, qui a pour titre Lettre a Messieurs les auteurs etc.” (Varsovie, 1779, chez Jacques Babloski).

Nici bibliografiile, nici ziarele epocii nu menționează această scriere. În 1781, lucrarea lui Carra reapare la Neuchatel, fudreptată și îmbogățită cu memoriile domnului B. (generalul rusesc Bawr).

După un avatar vijelios și colorat, autorul, prins în vârtejul revoluționar, își multiplică activitatea dezordonată între o gazetărie pretențioasă și superficială și o oratorie de răspântie, interesată și goală.

„Gazeta sa „Annales politiques et littéraires de France” va dispărea cu 2 ani înaintea autorului.

Suspectat de complicitate cu Brunswick și alți inamici externi ai Franței, condamnat de Tribunalul Revoluționar, autorul va sui scările eșafodului, la 31 Octombrie

PANTIN

Avea o păpușă. Un pantin. Tovarăș de joacă în orele de spleen. Urât, diform, cu picioarele lungi și subțiri, o înveselea totuși. Era prietenul cel mai bun. Când era veselă râdea cu el și tristă plângea cu el în brațe. Și când se plictisea de el îl arunca într'un colț. Treceau zile una, două, trei, și veselă sau tristă își lua iarăși pantinul ca să vorbească cu el.

Și era un bun artist. Era tânărul euecitor cu monoclu și haine impecabile, care din fundul canapelei făcea curte, flirtând ere întregi, povestind din aventurile sale galante; era tânărul poet, dezordonat, care îi mărturisia amorul pătimăș, care plângea când se vedea disprețuit; era prietenul, bunul prieten, căruia Mia îi povestea durerile ei, care o încuraja și îi dădea speranțe, care căuta să-i arate că viața e frumoasă, tot lucruri de cari nici el nu era convins.

Prietenul care plângea cu ea la toate deziluziile și care dansa cu ea la fiecare bucurie.

Apoi deodată devenea vesela prietenă căreia Mia îi povestea micile flirturi micile succese, micile simpatii.

Și câteodată era bărbatul. Viitorul bărbat. Când bun și înțelept, când rău, brutal. Frumos sau urât, inteligent sau prost, și de multe ori Pantin era aruncat în colț pentru că bărbatul era obraznic.

Pantin nu era decât rar. Căci Pantin n'avea suflet, nu trebuia să aibă suflet.

Ați mai auzit de un pantin cu suflet?

Nu, de sigur nu. El nu putea să vorbească așa frumos ca poetul, nu era așa bine îmbrăcat ca tânărul cu monoclu și nu era așa de bun ca prietenul. Era Pantin. Și atunci era aruncat în colț și uitat zile. Una, două, trei...

Și într'o zi Pantin începu să iubească. Și de atunci e trist. O tristețe fără margini îl înconjoară, o ceață deasă din care nu vede decât doi ochi. Doi ochi nespuse de frumoși.

Pantin începu să iubească.

Și Mia observă că Pantin e trist.

„Dece ești trist Pantin?”

Și Pantin nu zise nimic. Ce putea să spună? Că iubește? Ar fi răs de el!

Un pantin să iubească! Ați mai auzit ca un pantin să iubească. Nu desigur nu.

Cât ar fi dat Pantin să fie o singură clipă om, o singură clipă...

Și singur în colțul lui Pantin plângea.

Plângea lacrimi amare.

„Dece plângi Pantin?”

Și Pantin plângea și mai tare.

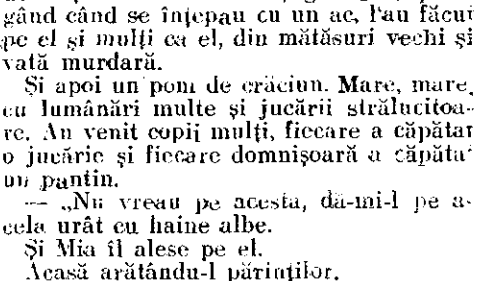
Într'o zi povesti, în colțul lui, unui Callé viața sa. Povesti de dragălașele domnișoare cari răzând, glumind, plângând când se înțepau cu un ac, sau făcui pe el și mulți ca el, din mătăsuri vechi și vată murdară.

Și apoi un pom de crăciun. Mare, mare, cu lumânări multe și jucării strălucitoare. Au venit copii mulți, ficcare a căpătar o jucărie și ficcare domnișoară a căpătat un pantin.

— „Nu vreau pe acesta, da-mi-l pe acela urât cu haine albe.

Și Mia îl alege pe el.

Acasă arătându-l părinților.

1793, două săptămâni după ghilotinarea nefericitei regine Maria Antoanetta, pe care, în zilele tragice din August 1792, o împoșcase cu nămolul prozei sale veninoase și pedante.

L. BAIDART.

Paris, Octombrie 1926.

„Vai ce urât e, dece tocmai pe acesta?”
„Mi-a plăcut cel mai mult! Cum să-i zicem?”

— „Arlequin”.

— „Pierot”.

— „Ba nu, eu zic Pantin, Pantin simplu”.

Și de atunci Pantin a devenit cel mai bun prieten al Miei.

Au trecut de atunci, zile, luni, ani întregi. După atâtea fericire, Pantin e acum trist. E trist pentru că iubește.

Și când era iarăși tânărul cu monoclu și haine impecabile, tăcea! Tăcea! Dece, nici el nu o știa!

Dar când dintr'un capriciu al Miei devenea iarăși poetul dezordonat, atunci... atunci cu vorbe multe, frumoase, îi spunea iubirea lui. Atunci era ferecit, Mia îl lua în brațe, îl săruta și-l îmbrăta cu mînosul părului ei.

Și seara în colțul lui, Pantin plângea necontenit.

Cât ar fi dat să fie o clipă om.

Iarăși au trecut zile, luni, ani. Pantin îmbătrânea, hainele s'au murdărit, s'au ros și fața devine din ce în ce mai palidă. Lacrimile au șters vopseaua după obraji.

Mia nu mai vorbea așa de des cu el, din când în când aducându-și aminte de timpuri trecute, de timpuri ce n'au să mai vină, îl lua în brațe și-l așeza în colțul canapelei. Atunci Pantin era ferecit.

În colțul lui Pantin îmbătrânea.

Și într'o zi observă un tânăr, frumos cu părul blond ocupând locul lui. Locul lui Pantin. Și de atunci tânărul în ficcare zi venea, se așeza în colțul canapelei și vorbea cu Mia.

Și într'o seară, Pantin află în colțul lui ca tovarășa sa de joacă s'a logodit cu tânărul frumos cu părul blond.

— „Pantin, nu ești vesel că Mia e ferecită?”

Și Pantin plângea.

Au trecut iarăși zile, zile multe, lungi, și într'o seară, veni iar vorba de Pantin.

— „Dece mai păstrezi păpușa aia murdară și ruptă?”

— „A fost primul prieten, tovarășul tinereței mele, a fost primul care mi-a spus încet pe înserate cuvinte de dragoste, cuvinte fierbinți de patimă, a fost idealul meu, a fost bărbatul meu, prin el te-am cunoscut pe tine înainte să te văd...”

— „Dar acum că am venit eu?”

— „Ești gelos?”

Și când servitoarea veni să aprinda lămpile:

În pantinul, pune-l la tine în odă, joacă-te și tu cu el, eu m'am jucat destul”.

Și Pantin părăsi pentru totdeauna locul, colțul lui iubit. Și văzându-l așa murdar, așa rupt, îmbătrânit.

— „Ce caraghioasă am fost, Bebe!”

A. IOSIF.

Fragment din „Păcală”

Actul III. Scena V

(Crăsmărița intră între Tândală și moș Arvinte care vor să o ia de nevastă. Păcală și Aghiuța, în curtea mănăstirii de cas)

PACALA (văzând pe Crăsmărița)
Aneju văduvioara
AGHIUȚA (văzând pe Tândală)
Cu omul însurat
PACALA (văzând pe Arvinte)
Și iacă și Pazvante că pică nechemat!
AGHIUȚA (cântând încet)
Șapte găște potcovite
Lele, draga mea,
Au plecat să se mărite
Lele, draga mea!
PACALA (către Crăsmărița)
Cum stău cumătră? Care pe care.—spune drept.
CRĂȘMARIȚA (nehotărâtă)
De! (arătându-l pe Arvinte)
Unul e prea tânăr
(arătându-l pe Tândală)
Și allu-i prea deștept.
Christos stătea săracul trist între doi tâlhari.
PACALA
Tu veselă, cumătră, stai între doi... Ilecari.
AGHIUȚA
Dar care te iubește mai mult?
TANDALA
Eu:
ARVINTE
Eu!
TANDALA
Ba eu!
AGHIUȚA (mângâind și laudând pe Tândală)
Asta-i cu părul roșu.
PACALA (acelaș joc cu Arvinte)
Asta-i cu autereu.
CRĂȘMARIȚA
Și se țin gaia-mașu de mine.
AGHIUȚA (lui Tândală)
Du badié?
TANDALA (dându-și cu degetul în tâmplă)
Hei, asta-i cap nu-i tivgă, de ce-am eu pălărie?
(tănuie)
Eu o iau de nevastă
CRĂȘMARIȚA (care-l aude.— către Păcală)
Mai bine zău așa
Uar fi lăcut mânăz mă-sa.— că lupu îl mânca
AGHIUȚA (către Crăsmărița)
Tot tânără pe semne te simți
CRĂȘMARIȚA
Așa și e.
PACALA
De! Gușa vulpii i-albă, dar coada-i roșie!
ARVINTE (către Aghiuța)
Crezi că mă ia pe mine?
AGHIUȚA
Te ia.
ARVINTE
Dar când?
AGHIUȚA
La anu!
PACALA (care vorbește cu Tândală)
Așteaptă.
TANDALA
Până?...
PACALA
Până s'o coace bolovanu.
ARVINTE (către Crăsmărița)
Eu sunt om bun.
TANDALA (îndesându-se)
Și eu sunt
ARVINTE (dându-l de-o parte)
De-ai ști ce bun sunt eu.
CRĂȘMARIȚA (către Arvinte)
Bun. D'aia, văd eu, că te-a iertat și Dumnezeu!
PACALA (încet, către Tândală)
De dragoste vorbește-i.
TANDALA
Da.
(Către Crăsmărița)
Anicuțo.
CRĂȘMARIȚA
Ce e?
TANDALA (liric)
Tu n'ai iubit vre-odată în viață vre-o femeie?

CRĂȘMARIȚA (pufnind de răs)
Ce mă? Ești prost?
ARVINTE (repede)
—Prost.
TANDALA
Nu cred.
CRĂȘMARIȚA
Să crezi când îți spun doi că
Ești prost.
TANDALA
Prost? Nu cred
(către Păcală)
poute, m'o fi schimbat la doica
ARVINTE (Crăsmăriței, galant)
Dă-mi să'ți sărut mânuța mai albă decât varul.
PACALA
Nu-i da! Când ăsta pupă înțepău ca țânjarul.
TANDALA (vrea și el să sărute mâna)
Și en!
ARVINTE (către Tândală)
Faci tu.
(către Crăsmărița)
pe mine ascultă-mă.
CRĂȘMARIȚA
Te-ascult.
ARVINTE (liric)
De când te-aștept Aneju...
CRĂȘMARIȚA
TANDALA
îmbătrâniși mai mult
Dar eu...
ARVINTE (râstindu-se)
Tu ai nevastă. Ce umbli după noi?
PACALA
E miel blând, vrea să sugă sân de la două oi.
CRĂȘMARIȚA (către Tândală)
O ouie stă acasă și alta e aici.
PACALA
Ce fel de miel ești nene?
E miel d'alt cu sorici.
CRĂȘMARIȚA (către Tândală)
Da, umbli după ouă de draç în zi de post.
ARVINTE
Noroc că n'am nevastă!
PACALA
Noroc că nu ești prost!
TANDALA (Crăsmăriței)
Dar nu-mi iubese nevasta de loc.
CRĂȘMARIȚA
Ce-mi pasă mie?
AGHIUȚA (luând apararea lui Tândală)
Tândală-i de neam mare... crescut în sărăcie
Mai are un frate care se'nsoată pe alese.
PACALA (arătându-l pe Arvinte)
Și ăsta are un frate ce sare peste mese.
ARVINTE (cu un dor fără nădejde.— Crăsmăriței)
Știi tu ce simt în suflet acuma?
PACALA
Mai nimic
ARVINTE
Nu ma'ncurca, mai!
AGHIUȚA (intervenind către Păcală)
Lasă-l că e și dânsul mic!
CRĂȘMARIȚA (cu să scape)
Dar Starețul pe unde-i?
AGHIUȚA
—Pe la bucatărie
CRĂȘMARIȚA (către Arvinte și Tândală)
Hai,
TANDALA (luând-o de braț)
Mergi?
CRĂȘMARIȚA (dându-i peste mână)
Nu-mi bate capu, așa pe datorie
(Tândală și Arvinte se îndreaptă spre eșire)
PACALA
Pe care-l ei?
CRĂȘMARIȚA (arătându-l pe Arvinte)
Pe ăsta.
AGHIUȚA
Păi, nu-l vezi?... Cum te'impaci?
CRĂȘMARIȚA
Zgăreț, pocit dar... are parale.
PACALA (cu aprobare comică)
—Ce să-i faci?!..

HORIA FURTUNA

Cei doisprezece

de ALEXANDRU BLOK

III

Auzi goarna cum răsună,
Toți voinicii se adună :
Voluntari în garda roșie,
Voluntari în garda roșie,
Capul să-și răpună !

Oh, amară-dulce vicia,
Sluibă în baracă,
Haină, petișă sdreanță,
Armă austriacă !

Noi buriilor spre groază
Lumea 'ntrecăg'o vom aprinde :
Foc și sânge-o va cuprinde !...
Doamne binecuvintează !...

IV

Fulgie... Biriarul sbeară,
Vanika și Katiusa sboată.
Felinarul de pe capră
Pe zăoadă albă scapără
Sângerând, ca-un rubin...
De-or cădea — pe veci amiu !...

În manta de soldăjoi,
Cu mușcă de maimușoi,
Mustăcioara lui cea neagră —
O sucește-o răsucește,
Cu mândruța-i tot glumește..

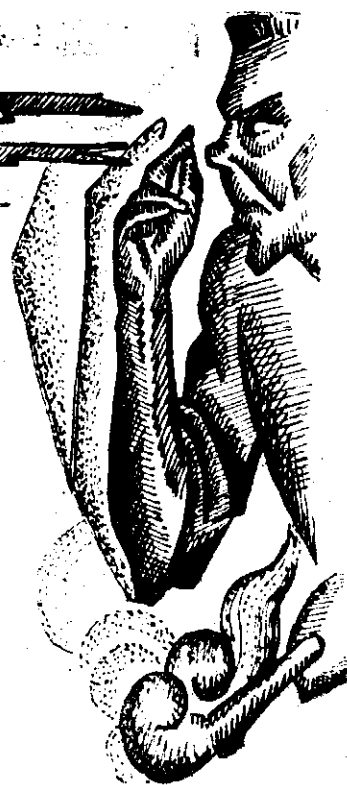
Vanika nostru-i lat în spate,
Vanika 'ndrugă verzi și-uscate
Și pe Katea o desmeardă —
Capul ea să-și pieardă...

Dar și Katea — nu mai poate,
Capul și-a lăsat pe spate :
Dinții rād mărgăritare...
— Ah Katiușa mea, Katiușa,
Rumeoară corcodușă !

(urmează)

trad. de I. BUZDUGAN

Gravuri de V. Feodorov.

Mic Tratat de estetică literară SAU Lumea văzută estetic

13

CE ESTE FENOMENUL ESTETIC. OPERA DE ARTA).

La poésie est l'expression par le langage humain, ramené à son rythme essentiel, du sens mystérieux des aspects de l'existence ; elle doue ainsi d'authenticité notre séjour et constitue la seule tâche spirituelle.

Mallarmé (1884)

4. POEZIA PURA.

Am făcut la începutul acestei lucrări distincția dintre limbajul ca instrument de relație și limbajul ca instrument al expresiei artistice. În sânul **artei cuvintelor** nu ne mai e îngăduit să facem între proză și poezie (fie ea „poezie pură“) o deosebire esențială. Prin definiție, întrucât sunt forme ale aceleiași arte, atât proza — subliniăm: **când nu este istorică, psihologică, tehnică sau didactică** — cât și poezia au același țel : provocarea unei plăceri estetice, prin același mijloc : originalitatea, autenticitatea cu farmec a scriitorului.

Toate deosebirile de cuprins și formă care s'au făcut în ultimul timp între poezie și proză, pier la cea mai elementară analiză.

„Définir et peindre c'est tout l'art de la prose, crede părintele Brémont 1). La poésie ne se dispense communément ni de définir, ni de peindre, mais elle ne s'en tient pas là : sans cela qu'aurions nous besoin d'elle ? Définir et peindre est **pocer elle un moyen, non une fin**“.

Intocmai ea și pentru proză, când e operă artistică, iar nu operă de știință fizică sau morală. Nimeni nu caută definiții sociologice în Balzac, deși se spune că e un romancier al claselor sociale, nici definiții științifice în romanele lui Wells, nici date istorice în piesele lui Shakespeare 2).

Iată altă formulă de distincție între poezie și proză, a aceluiași rostită în sânul Academiei Franceze : 3)

„Les mots de la prose excitent, stimulent, combent nos activités ordinaires. Les mots de la poésie les apaisent voudraient les suspendre“.

Se încearcă aci o diferențiere în arta cuvintelor cu un principiu al vieții de relație : stimul sau anestezie. Se vede numai decât ce falsă e încercarea, în afara de complimentul puțin măgulitor pe care autorul din sânul Academiei Franceze îl face poeziei — și încă „pure“ ! — de a-și amorți și adormi adoratorii.

Acelaș, tot în sânul Academiei Franceze :

„La prose, une phosphorescence vive et voltigeante qui nous attire loin de nous-même. La poésie, un rappel de l'intérieur, un poids confus, disait Wordsworth, une chaleur sainte, disait Keats, un point d'immoralité sur le coeur : an awful warmth about my heart, like a

1) Vezi „Eclaircissement“ în „Nouvelles Littéraires“ din toamna anului 1925.

2) Am arătat în paginile precedente că operele științifice și morale pot fi și opere de artă, pedeparte în măsura în care au și un tâlc literar, dar mai cu seamă în măsura în care cititorul—spectatorul—urmărește „jocul“ : originalitatea redată cu farmec.

3) La 28 Octombrie 1925.

bunghat, efectul diferit — ei înălțurul artei cuvintelor. Intrebuințând acelaș instrument de expresie, hotărîtor — limbajul — între poezie și proză e axclus să existe o deosebire de natură, adică o deosebire esențială. Diferența între poezie și proză e numai de densitate, adică de viteză. Poezia, prin eliminarea succesivă a tuturor elementelor care ar putea altera farmecul autenticității, va reda mai dens, adică mai rapid — și deci în forme minime — elementul poetic viabil : spectacolul originalității spiritului creator.

Paul Valéry care a dat curs expresiei „poezie pură“ merge atât de departe cu purificarea elementelor de expresie încât declară că „il importe très peu de varier, peut-être, les sujets“. Un singur subiect e îndestulător unui poet ca, de-alungul unei vieți întregi să ofere spectacolul originalității lui, esențial și cu infinite variații pe tema-i fundamentală.

Dar Paul Valéry, consecvent în această privință, dând literaturii franceze un număr extrem de redus de poeme, în ze-lul său de purgare a artei poetice ajunge la... suprimarea ei :

„Les plus grandes œuvres versifiées de la race latine appartiennent à l'ordre didactique ou historique et empreignent une partie de leur substance à des notions que la prose la plus indifférente aurait pu recevoir. On peut les traduire sans les rendre tout insignifiantes. C'est qu'elles ne sont pas purement, exclusivement poétiques. Pour isoler une préparation de poésie à l'état pur, il faut dissocier et écarter les éléments qui sont aussi ceux de la prose : narration, drame, didactisme, éloquence, images, raisonnement, etc. ; l'essence de la poésie, la poésie pure, ce sera ce qui restera après cette opération“ 5).

load of immortality — Amor Pondus“.

Ceiace e nu atât o distincție între poezie și proză, cât o distincție între materialul oferit de lumea exterioară și de cea interioară, între atitudinea — cu punct de plecare — lirică sau epică. Poezia și proza pot întrebuința și au întrebuințat amândouă punctele de plecare atât pentru peisagiul exterior cât și cel interior. Pentru elocință însă, definiția de mai sus, cu citații din poezii englezi, e excelentă : farmecă și răpește...

Până la urmă însă, autorul face această mărturisire de credință literară :

„J'oppose non pas les vers à la prose — opposition qui me parait techniquement fautive — mais uniquement la poésie au prosaïsme“ 4)

Ceiace, evident — întrucât prosaïsme este doar contrariul prozei de artă — annulează tot succesul cucerit cu citațiile poezilor englezi !

Există totuși o deosebire între poezie și proză. Ea nu trebuie căutată în afara de arta cuvintelor — materialul între-

4) În „Nouvelles Littéraires“ din 9 Ianuarie 1926.

5) Paul Valéry, Avant-Propos à Connaissance de la déesse.

T. PAPATRIANDAFIL : HARPISTUL

Dar după această operație nu mai rămâne nimic! Cuvintele, materialul artei poetice, nu sunt o înșiruire de silabe; ele au un înțeles. Cuvintele sunt uneori imagini și metafore; două cuvinte pot cuprinde un raport de lucruri, adică un raționament. Eliminând „narația, drama, elocvența, imagina, raționamentul”, arta cuvintelor se transformă într-o înșiruire de silabe care pot avea un farmec oarecare pentru ureche, în tot cazul un farmec inferior sunetelor pe care le poți provoca lovind ușor cu dunga cuțitului un șir de palare de diferite mărimi — și fără a crede că am realizat poezie pură:

Pilda adusă de părintele Brémont la Academia Franceză pentru a arăta distanța de la idee la poezie în același vers, de Malherbe 6) e convingătoare:

Et les fruits passeront
la promesse des fleurs
(poezie)

Et les fruits passeront
les promesses des fleurs
(a încetat poezia, deși cuprinsul ideologic a rămas neschimbat).

La noi din Eminescu:
Călăuzind singurătăți.
De mișcătoare valuri
(Poezie)

Călăuzind mișcătoare valuri
De singurătăți
(a încetat poezia)

Din Bacovia:

Aud materia plângând (poezie).

Aud cum plânge materia (a încetat poezia):

Versul lui Racine însă:

La fille de Minos et de Pasiphaë

dă soluția problemei și ne arată că **valoarea poetică a versului stă într'adevăr în ideea pe care o cuprinde** (evocarea lui Minos și Pasiphaë, zeitățile infernului) dar această idee are o funcție poetică, e **idee-poezie nu idee-rațiune**. (Mâna care scrie și mâna care duce la gură, tot mână e, dar are două funcții deosebite).

Poezia nu se realizează deci în stare pură prin eliminarea elementelor de expresie: imaginea, ideea și chiar narația, ei dând acestor elemente o funcție curată poetică. Experiența și invenția dau artistului mijlocul de a pune pedale în rezonanța poetică a expresiilor. Nu există în acest domeniu nici o lege. O cercetare a versurilor care s'au dovedit în stare să străbată veacurile fără a-și pierde rezonanța poetică, spre a se începe o inventare și dacă e posibil o cralizare a valorii lor expresive, rămâne de făcut de aci înainte.

Inițiali în această dublă funcție a expresiei și emoționali de farmecile inefabile ale culorii și muzicii, simbolizii francezi de la 1880 au voit să dea limbajului valoarea curată picturală sau muzicală. Unii au văzut în vocale diferite culori, alții au crezut că trebuie să cânte din silabe ca dintr'o gitară, fără a ține seama că arta literară își are culorile și sunetele ei — pe care știe să le evocă, fără paletă și fără gitară, artistul cuvintelor..

Proza este tot „poezie pură”, e drept, deobicei la un logaritm inferior de expresivitate. Ea este spectacolul comod, ușor comestibil, pentru spectatorul care și-ar pierde respirația la altitudinea poe-

IONESCU SIN: PORTRET

ziei pure; este forma comodă a creatorului de valori artistice, care își găsește astfel cadrul cel mai lesnicos pentru privilegiile inedite.

5) CUM MOR OPERILE DE ARTA ?

Dacă se admite îndeobște curgerea neîntreruptă a peisagiului (fizic și social), descompunerea artistului și infinita variație a spectatorului, nu se admite cătuș de puțin variabilitatea în timp și mai cu seamă pierrea totală a operei de artă. Artistul e socotit nemuritor prin operele sale, care sunt nemuritoare. El e invidiat de restul oamenilor tocmai pentru că numele lui trece prin veacuri și peste noroade mulțumită vieții fără de moarte a operei de artă. Toate aceste lucruri comune trebuie desființate, dacă vom să rămânem pe teren curat estetic.

Ca și ceilalți doi factori ai fenomenului estetic — artistul și spectatorul — opera de artă este un factor tot atât de instabil și de relativ. Ținând în măsură hotărâtoare de originalitatea înăscută și de cultura însușită a artistului — fenomene instabile și relative — opera de artă odată desprinsă din mâinile creatorului ei, are un destin precis, asemeni tuturor rare:

destinelor vieții. Departă de a fi eternă, opera de artă își are copilăria, maturitatea, bătrânețea și moartea ei. Ea poate pieri în copilărie, în plină maturitate sau după o groaznică bătrânețe parazită, se poate reproduce în mii de alte opere de artă, sau poate trece într'un neant mai fără urmă ca neantul budist.

Nu cunoaștem încă un studiu amănunțit asupra felului în care pier operele de artă. Chestiunea merită să fie cercetată cu stăruință — fie și de alții dacă nu de

profesorii de literatură. Noi vom arăta aci doar câteva pricini care ajută la această universală plemenire a vieților, și vom rămâne în lumea operilor literare.

a) **Saful lecturii.** Nici o poemă, nici un roman, nici o piesă de teatru nu rezistă safiului lecturii. Uncle opere își pierd farmecul chiar în timpul primei lecturi. Altele opun o rezistență îndârjită, care e ruinată abea după o schimbare de vârstă a lectorului. Grijă meticuloasă pe care o pune scriitorul în construcția operei sale, eliminarea dintr'un început a cât mai multor elemente pe care scriitorul le presimte sortite unei morți premature — chiar cu riscul de a da operei o înfățișare ermetică — scoaterea în lumină numai a elementelor pe care scriitorul bine educat și cultivat le știe cât mai originale și mai pline de farmec, toate acestea la un loc asigură o rezistență apreciabilă safiului lecturii. Asemeni unei femei frumoase, opera de artă spre a nu pieri prin safi, trebuie să aibă o frumusețe nouă, un farmec puternic, dar mai cu seamă trebuie să cedeze greu. (Destinul e totdeauna mai puternic în domeniul vieții: cu toatele sfârșesc prin a ceda lesne și tuturor).

Saful lecturii este jolul opus variației peisagiului pe care am găsit-o absolut necesară menținerii plăcerii estetice.

b) **Complexiunea gustului și inteligenței.** Farmecul inițial al operei de artă pierde la a doua generație prin complexiunea gustului și inteligenței generale. Lectorul care a descoperit secretul festinării pereii de artă, nu o mai poate gusta, nu o mai poate vedea ca operă de artă precum nu mai vedem lumina albă — ci componentele ei colorate — când a trecut printr'un cristal. Această complexiune a gustului, ucigător de valori esteti-

6) Părintele Brémont, la Academia Franceză.

Tot despre știința literaturii

ce, se poate mai bine observa în destinele altor arte. Muzica, bunăoară, nu mai departe de acum un veac și jumătate (chiar a lui Beethoven, meiori) pare copilăreasă față de construcțiile muzicale contemporane. O bună parte din operele literare socotite geniale și nemuritoare, ale voacimilor trecute, sunt azi la îndemâna elevilor de liceu (care declară, în secret, că sunt teribil de plăticoase).

c) **Peira universului ambiant.** Dar caiace încluce definiții destinul operilor de artă, o peira universului ambiant în care au apărut.

Este o mare eroare estetică să credem că Homer are pentru noi același farmec și preț ca pentru contemporanii săi care miroseau a lapte și a pastramă de capră. Nimic din raporturile între fenomenele sufletești, nimic din peisagiul social și fizic de azi nu ne îngăduie să socotim că am gusta altfel decât printr-o vagă intuiție și o foarte subtilă transpunere—apanațiile sufletești ale unei infime aristocrații, și oare câtă vreme încă?—adevăratul, autenticul farmec al poemelor homerice. Traducerile care s'au făcut în diferite limbi europene, au fost de fapt niște **localizări**, aspru criticate de filologi și estetiști. Același destin pândeste „Divina Comedie” a lui Dante, acoperită de mușchi și ciupercile hidoase ale unor nesfârșite comentarii, întreținute de necrofoni cu ochelari ai universităților din lumea întreagă.

Această ultimă pricină atacă în primul rând comicul și poezia pură, ale căror elemente expresive, mai fine, mai fragile, își pierd orice înțeles, orice farmec. Proza, cu larga și masiva ei structură, cu diferitele elemente în combinații groase, cantitative, păstrează mai îndelungă vreme farmecul și autenticitatea. Astfel că punctele literare cele mai de preț din punct de vedere estetic, pier mai carând — și pier în raport direct cu înălțimea logaritmului lor expresiv.

Opera de artă este deci din primul ei ceas fructul relativ și efemer a două naturi variabile și relative: peisagiul-personalitatea, fruct pus în valoare, adică trăind esteticeste prin al treilea element variabil și relativ, spectatarul, în vederea producerii plăcerii estetice, condiționată ea însăși de scurgerea timpului.

Nimic din ce a fost nu va mai fi; nimic din ce este nu a mai fost; totul se joacă voios într'un joc de privești, tot mai complex, pururi înedit.

Această formulă de instabilitate este însăși legea generatorie a fenomenului estetic.

(Urmează)

F. ADERGA

7) În Franța, ultima traducere din Homer a fost făcută în stil „plain-air” și cu un vocabular „sport”. La noi, d. G. Muraru a tradus în stil... poporanist, încât sorborul zeilor pare o strungă de ciobani, iar al eroilor o șatră de țigani.

Revista „Falanga” din 13 Decembrie 1926, No. 7, răspunde observațiilor făcute de noi într'un articol publicat în „Convorbiri Literare” (Noembrie 1926), privitor la una din problemele de bază ale Științei Literaturii a d-lui profesor M. Dragomirescu.

Arătăm acolo limpede și cu argumente hotărâtoare, iar nu confuz cum lasă să se creadă menționata revistă, imposibilitatea fundării unei științe a literaturii ca știință a generalului prin ajutorul noțiunii de specie, prin ajutorul raportului de identitate admis între speciile naturale și capodopere...

Replica ce ni se dă nu constituie un răspuns direct argumentelor relevate de noi; ea le combate printr-o dialectică inacceptabilă științificește și prin o învinuire de confuziune din partea noastră.

Totuși să luăm în considerare aceste noi explicațiuni și învinuirea ce ni se aduce, și să vedem întrucât ele soluționează sau nimicesc obiecțiunile ridicate de noi.

În răspunsul său d. Dragomirescu concede că specia naturală este o abstracțiune; D-sa mai adaugă însă următoarele: 1) specia este „o abstracțiune copiată după realitate”, explicațiune inutilă, deoarece abstracțiunile științifice după cum arată și înțelesul cuvântului sunt abstrase din realitățile corespunzătoare; 2) specia spre deosebire de genuri, ordine clase, „care sunt în adevăr numai abstracțiuni ale minții ordonatoare, este o realitate întrucât ea este reprezentată prin indivizii” reductibile prin „generațiune fiziologică” la prototipul inaccesibil al speciei.

Cu alte cuvinte specia este și abstracție și realitate în același timp.

Această explicațiune amintește vechia teorie a naturalistului Liné, care făcea o demarcațiune similară între specie și celelalte noțiuni de clasificare, teorie care în urma serioaselor și originalelor corectări ale lui Lamarck și Darwin, dovedindu-se neîntemeiată a fost părăsită de către științele naturale.

În adevăr ea crează o diferență de natură între specie și celelalte noțiuni cu sferă mai întinse: genuri, ordine, clase, ceeace este ilogic deoarece între dăsele nu pot fi de cât deosebiri de grad, iar nu de esență.

Specia se deosebește de gen nu pentru motivul că este „o realitate reprezentată prin indivizii etc.”, ci pentrucă logiceste ea are un conținut mai bogat decât genul și o sferă mai mică decât el.

O dovadă că între deosebitele noțiuni întrebuintate în clasificările științelor naturale nu există decât deosebiri de ordin logic, o constiție faptul, că genurile devin specii în raport cu noțiuni cu sferă mai întinse, supraordonate, iar speciile la rândul lor devin genuri față de noțiuni cu sferă subordonate și conținut mai bogat.

Prin urmare, dacă logiceste genurile pot deveni specii și speciile genuri (după raporturile de sferă și conținut care se stabilesc între ele), cum mai este posibilă o deosebire de realitate între dăsele?

Între ele neexistând o astfel de deosebire, urmează firește că și unele și altele nu sunt decât simple abstracțiuni cu valoare relativă pur logică.

În sprijinul punctului nostru de vedere aducem noile concepțiuni ale științelor naturale susținute de celebrele teorii ale lui Lamarck și Darwin.

Teoriile lamarckiste și darwiniste cu dezvoltările și completările lor ulterioare au modificat radical, vechile concep-

țiuni ale lui Liné și Cuvier despre specie.

Voi cita pentru lamurire câteva rânduri din lucrările lui Lanessan și A. R. Wallace cunoscuți naturaliști la finele secolului trecut.

„Le mot „espèce” se montre maintenant à nous dépourvu de tout sens précis, ou plutôt n'ayant qu'une valeur purement conventionnelle, comme tous les autres termes usités par les naturalistes dans la classification des animaux et des végétaux. Les seules formes qui existent véritablement sont les formes individuelles. Quand un certain nombre d'individus nous offrent des caractères à peu près identiques, nous les unissons sous une dénomination commune; nous disons qu'ils constituent une espèce. Examinant ensuite un certain nombre d'espèces qui se ressemblent plus entre elles qu'elles ne ressemblent à toutes les autres, nous en formons un genre... etc. Mais toute cette opération est absolument artificielle et il n'y a pas une seule de nos classifications actuelles qui mérite l'épithète qu'elles prennent toutes de „naturelle”.

(J. L. de Lanessans: Le Transformisme. Evolution de la matière et des êtres vivants, pag. 212).

„Quand parut le livre de Darwin, la grande majorité des naturalistes, et presque sans exception tout le monde littéraire et scientifique, croyaient fermement que les espèces étaient des réalités et ne dérivait point d'autres espèces par un procédé quelconque à notre portée... maintenant, tout cela est changé”.

Tout le monde scientifique et littéraire, et tout le grand public instruit, acceptent, comme une connaissance tombée dans le domaine public, l'origine des espèces provenant d'autres espèces voisines par le procédé ordinaire de la naissance naturelle”.

(Alfred Russel Wallace: Le Darwinisme, pag. 11—12).

Specia sau prototipul ei în științele naturale neavând după cum vedem, decât valoarea unei abstracțiuni, ea nu numai că nu poate fi identificată cu capodopere, dar nici comparată.

Nu pot fi identificate pentru motivul

ABEL KESSLER: TARANUS

S o n e t

JEAN RICHEPIN

E soare cald și primăvara vieții
Se'ngână cu a firii primăvara.
Ascult'o înăuntru și afară
Cum își imbie dulce cântăreții.

Pădurea se'nfioară toată iară,
Trezită de suflarea tinereții
Și simți parcă'n îmbujorarea leții
Cum seva lufului tău vrea să ceară.

Parfum, lumină și căldură; soare,
Tu dai îndemn iubirii 'ntrăripate
Tu ești a vieții binecuvântare

Și înlăuntrul-ascultă cine bate
Cu-atât avânt, alăta 'nfiorare:
E inima, e visul, dorul, poate...

trad. C. A. I. GHICA

că între dansurile există o diferență de natură, cea dintâi fiind un simplu concept, cea de a doua o realitate (capodopera); nu se pot compara pentru că punctele de apropiere enunțate nu se pot susține.

Punctele acestea erau: valoarea noțională și reală a speciei și capodoperei.

Prin cele spuse mai sus dovedind că primul termen al comparației (specia) nu poate avea decât o valoare noțională, nu ne mai rămâne acum decât să dovedim, dacă capodopera (cel de al doilea termen) poate avea dubla valoare de abstracție și realitate care i se atribuie.

D-nul Dragomirescu afirmă: „...tot așa după realitatea care se numește capodoperă, avem o abstracție: o copie a realității ei, care constituie știința ei descriptivă... Știința Literatutii”.

Suntem de acord cu d. Dragomirescu în ce privește realitatea capodoperei; considerăm însă inadmisibilă părerea că după capodoperă putem avea abstracții similare celor din științele naturale, care să facă posibilă constituirea științei literaturii ca știință a generalului.

În științele naturale speciile ca concepte generale pot fi extrase din realitățile individuale; în disciplina literaturii, indivizii sau imaginile sufletesti produse în conștiința noastră prin contactul cu capodoperele (corespondente ale indivizilor din speciile naturale), din pricina caracterului lor de inconstanță și diferențiere sunt ireductibile la abstracții, la idei generale.

Dar să presupunem posibilă o astfel de reducere: abstracțiunile rezultate ar trebui conform analogiei stabilite între științele naturale și știința literaturii să fie considerate ca specii, ceea ce ar fi contradictoriu cu însăși teoria d-lui Dragomirescu, deoarece capodopera este considerată ca speță sau prototip.

Capodoperele neîngăduind elaborarea de abstracțiuni, urmează că știința lor nu poate fi o știință a generalului, ci a individualului.

În același timp noile argumente relevate în cursul expunerii de până acum, ne îndrituiesc să concludem; imposibilitatea stabilirii vre-unui raport între aceste științe și știința literaturii, între speciile naturale sau prototipurile lor și capodopere.

CONCLUZII

Incetarea „Tribunei” și părerile contemporane

Reluăm firul însemnărilor noastre acolo unde îl întrerupsesem pentru sărbători anume la încetarea „Tribunei”. Judecând după vâlva ce-o făcuse acest ziar la apariția sa atât pe teren politic cât și pe cel cultural s-ar putea crede că încetarea lui a cauzat mare amărăciune românismului din Ardeal. Consultând azi presa contemporană de peste munți, singurul mijloc de-a mai putea stabili impresia produsă asupra opiniei publice, constatăm însă chiar contrarul. Regretele se reduc la un simplu convenționalism și obișnuita amenințare împotriva guvernului dela Budapesta, căruia nu i-se putea lăsa satisfacția netulburată cu nimic pentru isprava ce-o făcuse cu ziarul cel mai meritos al românilor ardeleni.

Toate ziarele românești, până și blajinul „Telegraful Român”, trimis guvernanților maghiari solia că ele vor conduce mai departe lupta inaugurată sub drapelul „Tribunei”. În privința aceasta ziarele noastre erau sincere, căci presa română și-a făcut deplin datoria în sensul ideilor și năzuințelor indicate de „Tribuna” în epoca ei de glorie.

Din articolele anterioare am arătat, că „Tribuna” slăbise în ultimii săi ani de apariție foarte mult din punct de vedere al redactării.

Tirajul ei era foarte redus și interesul cititorilor se întreținea mai mult din gloria trecutului. Astfel se explică indiferentismul publicului față de încetarea acestui organ național.

Un ecou cu mult mai puternic a avut brutalitatea justiției maghiare la Bucerzești. Aici s'au ridicat proteste energice și s'a inițiat chiar o mișcare de ajutorare a „fraților de peste munți”.

Într'un ziar se anunța chiar că în locul „Tribunei” va apare un nou ziar, mai bine organizat și prevăzut cu o tipografie modernă și cu motor electric. Ziua apariției era fixată pentru 3/5 Mai.

Luând notă de această informațiune „Telegraful Român”, organul oficial al mitropoliei de Sibiu, face următoarele reflecții:

„Tot lucruri despre cari noi, cei mai aproape de izvor, nu știm absolut nimic, ci știm tocmai contrariul că societatea „Tipografia” va fi lichidată.

„Va trece încă multă vreme până va putea fi scos un nou organ românesc de publicitate, cu menința de a fi „aceea ce a fost „Tribuna”, organul comitetului național român.

„Să fim bine înțeleși: organul comitetului și nu organul partidului, pentru că organele partidului, pentru că organele partidului sunt și celelalte ziare, pe cari le avem.

„Negreșit că e pierdere pentru noi a punerea „Tribunei” și era mai bine dacă se purta de grijă, ca să nu apună; dar odată întâmplată această catastrofă devenită inevitabilă în urma grelelor lovituri primite în timpul din urmă dela procurorii de stat, dar în o măsură oarecare și în urma modulului intern de care suferea „Tribuna” — n'avem să ne tânguim prea mult de soarta partidului, care va putea bine să existe și fără „Tribuna” sau urmașii ei.

„Este într'adevăr o necesitate mare, ca comitetul să-și aibă organul său propriu? Hotărât că este. Dar e și mai mare necesitatea ca să existe comitetul.

„Avem noi însă astăzi comitet? Cine știe și cine a auzit ceva despre a sa activitate? Nici chiar atâta n'a făcut acest pretins comitet ca cuvântul de adio dat cititorilor „Tribunei” în numărul din urmă să-l fi dat sub propria sa firmă, ca

un manifest politic adresat partidului, ci a pus redacția să-l subscrie, ca dat din partea ei.

„Dacă ne lipsește deci comitetul, și ne lipsește prin lipsa de acțiune dezvoltată din a sa parte: nu înțelegem rostul unui nou organ de publicitate, ca organ al comitetului.

„Asta e părerea noastră”.

Părerea aceasta era a cercurilor conducătoare ale bisericii ortodoxe, care au combătut totdeauna politica oficialității partidului național, care era învinuită de infiltrațiunea unui spirit catolic. Atitudinea „Telegrafului Român” este cu atât mai semnificativă cu cât acest organ, care apărea tot la Sibiu, deci ușă de ușă cu „Tribuna”, nici n'a anunțat încetarea acestui ziar, întâmplată în ziua de 29 Aprilie, până la 12 Mai când „s'a repezit” asupra cazului cu un articol de fond, din care reproducem cele de sus. Este evident, că cercurile conducătoare ale bisericii ortodoxe se bucurau de încetarea „Tribunei”.

Nu mai puțin transparentă era bucuria „activiștilor”, cari prin organul lor dela Orăștie „Libertatea” din 2 Mai 1905 își spun cuvântul în modul următor:

„Deși în cercuri mai intime se zvonise despre acest lucru deja cu luni de zile înainte, dela marelui ei proces din urmă, când i-a fost dată lovitura grea prin care i-se confiscă toată cauziunea: 11.000 coroane. — totuși toți vădăjdăuiau încă a se găsi chipul și modul de a trece și acest pahar gren dela ea. Și de-aceea pentru știutori și neștiutori de-o formă, a fost isbitoare știrea, că dacă nu s'a aflat scăpare și că încetarea acestui organ național, care pe vremuri făcuse fala presei noastre în lupta față de dușmani, a fost neînconjurabilă!

„De'nzadar! Când, acum 20 de ani, chiar în April, duceau cel din 31 număr al „Tribunei”, cules gata, să-l pună în teasc, purtătorii lui l-au scăpat jos nainte mașinei, stricându-l, ca un malum omen, care a persecutat acest ziar în toată viața lui până la isbitorul său sfârșit.

„Tribuna” încetează, dar azi zece alte „Tribune” îi fin locul, și publicul românesc nici că va simți de-așa dispariția acestui organ național, care în timpul mai nou nici că era așa îngrijit precum s'ar fi recerut dela el! Publicul român își află și mai departe hrana sufletului său după placul său, în celelalte ziare naționale politice, ce nu-s cu nimic mai prejos de încetatul organ”.

Mai corecți și mai sinceri au fost cei din jurul „Tribunei Poporului” dela Arad. La aceștia se vede durerea omului, care a trebuit să părăsească, în urma răutăților omenești, produsul unei munci însuflețite și al unor jertfe grele, lăsându-l în prada altora, cari n'au fost cel puțin în stare să-i asigure continuitatea. Iată cum comentează acest ziar în numărul său dela 2 Mai și la loc de frunte, tristul eveniment:

„Toți românii de bine vor simți durere în fața acestui fapt. Pentru că orice s'ar fi petrecut între noi, ori câte ne-am fi împărțit în cete mai mari și mai mici, fiecare cu foaia sa, nu trebuie să uităm un lucru: „Tribuna” pierce sub lovituri vrăjmașe. Iar când e vorba de pătrea statului ce se asvârle asupra noastră, toți românii una trebuie să fim!

„Noi, cei dela „Tr. Pop.” suntem apoi întemciătorii „Tribunei”. Și atât este de adevărat că numai binele poporului l-am avut în vedere când am îndrăznit „Tribuna”, că însăși frații cari ani de zile ne-au

NOTIȚE CRITICE

Barbarizare

O chestiune de limbă: eliziunile. Sânt ele o necesitate sau nu? Faptul că, prin ajutorul lor, numai evităm un hiat, faptul că în toate limbile găsim această tendință de eufonizare — constituie un prim argument care pledează în favoarea lor. Al doilea: toți marii noștri scriitori au conștințit, prin ale lor opere, necesitatea eliziunii.

Exemple? Ori câte: deschideți orice pagină de Alexandrescu, Alecsandri, Eminescu, Creangă, Caragiale, Coșbuc și chiar din cei mărunți și veți găsi totdeauna fie eliziune, fie diftong acolo unde în mod organic și evolutiv ar fi trebuit să fie hiat. Aceasta la clasicii cari au înțeles că orice se poate reforma, minus ființa vie a elementului, expresiv.

Iată din ce cauză Caragiale zice: de-a-colo; așa-i; dacă-i; și-l; bine-ași; n'ai; s'o; să-mi; măncântă și așa mai departe.

Mă veți întreba însă: necesitatea eliziunii fiind o axiomă — care e rostul acestei divagațiuni lingvistice? Iată-l: unii contemporani, spre a fi cu totul originali, socotesc că și în acest sens își pot arăta personalitatea. Un exemplu ne oferă o frunză a revistelor românești care publicând opera unui tânăr novelist, descendent al unei stele de prima mărime oferă cetitorilor un nesfârșit număr de hiaturi de felul celor de mai jos:

de a il; să il; nu ar; îi se; să îi; ce il; să îi; să își; nu imi; îi am; a își; să o; că il; îi ar fi; că imi au; să își; nu imi; etc. — toate de câte 5—10 ori în vre-o 7—8 pagini. E fără îndoială — o tendință de barbarizare al limbii românești pe care subsemnatul (după nereușita încercărilor școlii ardelenne, a lui Eljade, sau a lui Alecu Russu) n'o poate înțelege.

Vorbește oare autorul operii înscrimate cum scrie? E în tot cazul — un fenomen rar pe care, tocmai din această cauză, îl trecem la răboj.

PAUL I. PAPADOPOL

vorbit de rău, acum, când se mărturisesc, așa zicând, ne numesc „oameni de bine”.

„Se știe auzim, că după criza nenorocită dela 1895, „Tribuna” ajunsese pe mâini puțin destoinice și insuflată de oameni pătimăși, ne-a imblătit de parcă noi am fi fost dușmanii neamului... Un Slavici, frații Brote, Nic. Cristea, dr. D. P. Barcianu, Diamandi Manole, Vasile Lucaciu și toți pe rând ai noștri n'au fost cruțați de loc, ci dimpotrivă multă nedreptate li s'a făcut.

„Zeci de mii au jertfit din punga lor și când furia procurorilor a fost mai violentă, ea la 1895, intrat-au cu mândrie la temniță nu unul, ci mulți de-odată, dar n'au lăsat ca „Tribuna” să moară!

„Noi deplângem deci scoaterea de pe câmpul de luptă a „Tribunei”, care a dat naștere însuflețirii nemaipomenite dela 1892, când cu ducerea la Viena a Memorandului; dela 1895 și 1894 când s'au ținut la Sibiu conferințele naționale, iar la Cluj neamul întreg s'a adunat să protesteze împotriva dării în judecată a căpeteniilor săi, a „Tribunei” care a propovăduit întovărășirea naționalităților asuprite și s'a putut face astfel, în vara anului 1895, congresul naționalităților în Budapesta.

„De aceea când cu durere împărtășim

PLASTICA

EXPOZIȚIA: IONESCU SIN—PAPATRI-ANDAFIL — KESSLER — BARASCKI. (Sala Mozart).

NOUILE DIRECȚII ALE ȘCOALELOR DE BELLE ARTE

Nu am fost de loc surprinși aflând că o parte din premiații „Salonului” de anul trecut s'au asociat în grup, ca să apară astfel în public, nu propriu zis ca o prăvălie de desfacere, ci ca o manifestare colectivă, unde iubitorul de frumos poate cerceta în tihnă, poate compara și poate trăi, în clipele petrecute între lucrările atâtor diverse temperamente — mult mai variat și mai intens.

Pentru educația publicului — ne gândim mai ales la publicul mare — sistemul colectivelor — (când sunt aranjate după un netăgăduit criteriu de artă) — înseamnă o admirabilă călăuză și o satornic serioasă școală a ochiului și a sufletului.

D-nii Kessler, Ionescu Sin, Papatriandafil și Baraski, au — deși se deosebesc mult ca temperament — însușiri și idealuri apropiate, ceiace face, în primul rând, ca expoziția d-lor să aibă un ansamblu unitar și odihnitor.

Dintre tinerele elemente cari s'au impus în ultimul timp atențiunii amatorilor serioși, acești patru artiști ni se par printre cei mai înzestrați, în studii și calități interioare, și printre cei mai îndicați a da lupta harnică, în viitor, pentru câștigarea unei izbâzi așa de rar întâlnită în actualele manifestări plastice dela noi: stilul.

Dacă izbânda aceasta va fi câștigată — ori cât de târziu câștigată — străduința acestor patru tineri va fi contribuit cu mult la cimentarea unei noi epoci a artei noastre, în care echilibrul, ordinea și claritatea — ca expresiune a unor emoții neîmprumutate — vor da lovitura de grație spiritului internațional anaclic de astăzi, intenționat disolvant pentru ajungerea unor idealuri cari n'au nici o relație cu arta.

Ministerul artelor s'a hotărât — în sfârșit — să scoată la pensie pe doi bătrâni, cari — pentru pricini ce nu mai au rost să le cercetăm astăzi — au ținut școlile noastre de Arte frumoase, atâtea decenii, în degradantă inferioritate spirituală.

Știm — desvinovățirea lor ar putea fi ușoară: Statul e de vină, fiindcă nu le-a dat fonduri să organizeze.

Dar sunt organizări și organizări.

Sunt din acelea cari urmăresc numai cheltuire de fonduri — dar sunt și altele cari se pot realiza în marginile bugetelor existente.

Nimeni nu știe pe domnul cutare să rămână — în condițiuni rușinoase pentru școală — director al Belleartelor.

Demisiunea ar fi venit — dacă într-adevăr s'ar fi aflat gândul sincer de înnoire — ca o degajare și ca un protest.

Dar la București, de vre-o patruzeci de ani, și la Iași de vre-o douăzeci de ani — ambii directori s'au înfipt în direcțiunile respective, cu exasperarea unor hirudinee explorând o clisă succulentă.

Am crezut că numai din vanitate!

Dar nu!

Deși avertizați că sunt scoși la pensie și că trebuie să părăsească locuințele de cari au beneficiat până acum, într'o balcanică îngăduială, cei doi directori s'au opintit cu pumnii, cu genunchii și cu grunajii în pervasul ușilor directoriale și nu mai vor să se miște.

Spectacol de operetă — de tragică operetă, care desvăluiește și mentalitatea celor protejiiți până acum de succesele ministeriale — și slăbiciunea autorităților, superioare.

Poate până la data când scriu aceste rânduri, ministerul artelor, să fi limpezit — prin brațul energic al d-lui Nichifor Crainic — această foarte originală situație — și d. Camil Rescu să fi fost instalat în direcțiunea școlii din București.

Complezențele administrative compromit adese ori cele mai laudabile intențiuni.

Nu știm încă, hotărât, cui îi va fi încredințată direcția din Iași — (pronosticurile nu sunt îngăduite decât în sporturi) — dar nădăjdum că ministerul artelor va ști să descemeze și pentru acest post, un element de înaltă valoare artistică, înzestrat cu vîi calități de muncă și disciplină — dar mai ales mănăat de dorința necruțătoare de a înfinge adânc cuțitul în cangrenele cari clocesc la însăși bazele acestor instituții.

Și e, în primul rând, o cangrenă cumplită: parazitismul didactic, altoit pe prostie și intoleranță.

Nici o reformă, nici un pas către organizare nu va fi posibil până nu se vor verifica și tria cadrele învățământului nostru artistic, compuse în marea lor majoritate, din specimene fără nici o legătură cu arta și cu elementara instrucțiune.

Deaceia ni s'a părut laolaltă hilaritantă și jalnică ideea de „reformă” a unui actual profesor la școala de Belle Arte, care nu vede salvarea acestei instituții de cât în ridicarea ei la gradul de Academie — și asimilarea profesorilor, în titluri și retribuții — cu cei universitari!

Ce-ați crede despre cumințenia unui căpitan, care ar cere — pentru creșterea forței noastre militare, — ridicarea tuturor ofițerilor la gradul de comandant de corp de armată?

Cronica muzicală

DUPA UN AN

Mișcarea muzicală, dacă o considerăm pe ani calendaristici, încheie un nou răstimp de dezvoltare, de eforturi și experiențe. Încă un an trecut de sbuciumate vrei de progres muzical, manifestate tumultuos și caracteristic pentru întreaga țară românească, în orașul nostru de reședință domnească. Este drept că fenomenul muzical n'a apărut în totdeauna pur de orice amestec extra-estetic. Corpuri străine, îngrijitor de numeroase, au căzut în brazda conștiinței noastre muzicale alături de semănătura cea curată, de grăul ca anul al nădejdiilor de perfecționare și progres ce hrănim pentru arta noastră. Astfel am verificat și pe tărâmul paginicej armonii a sonurilor că „cine seamănă vânt, culege furtună”. Ca niciodată și, poate, ca nicăierea, procesul vieții muzicale n'a căpătat o semnificație mai judiciară și poate, iarăși, — să nădăjduim cel puțin — este ultima dată când codul de comerț și penal își probează atât de frecvent aplicabilitatea articolelor lor în privința și în contra agenților vieții muzicale. „Concesie”, „contract”, „caet de sarcini”... Apoi: „lovituri aplicate cu voință, cu un corp contondent, asupra persoanei...”, „lovituri cauzatoare de incapacitate de lucru”, „arestare preventivă”... Iată cu ce terminologie a trebuit să îmbogățim vocabularul nostru muzical, și iată ce... „expresionism” sau „constructivism” brutal și neobișnuit de vulgar desenează prima etapă a vieții muzicale a anului ce s'a dus. Noroc numai că terenul material și... spiritual, pe care s'au petrecut faptele ce amintim, a rămas circumscris la „Opera română”. Factorul materialist a și fost aci prea disolvant cultivat, în cât fatal trebuia să intervină renunțarea la concesie și preluarea de către stat a grijilor „Operei”. A doua jumătate a anului trecut, de fapt, prima jumătate a stagiunii în curs, formează epoca de tranziție. Un duh rău a inspirat actuala conducere a „Operei” ca să mențină sub cenușă scânteii de vrajă. Căpiva cântăreți, cu necontestată rutină de teatru muzical, sunt și astăzi ținuți la o parte, pe dinafară. În schimb se găsesc în lăuntru dubioase capacități vocale care abia de-ar putea fi utilizate, cu românească bunăvoință, în cor.

Prima jumătate a anului cade, și din punctul de vedere al concertelor simfonice, tot în locul lui George Georgescu. Și coincide cu interesante tendințe de organizare a unei a doua orchestre, pe lângă „Filarmonica”, tendințe infiripate, nestabil și inorganic, de „Uniunea Artiștilor instrumentiști”. Maestrului Castaldi i-a fost rezervată această dificilă temă, de a dirija un simfonic cu o orchestră în care se aflau instrumentiști ce pentru prima oară ședea în fața unei „Stimme” de simfonie. Stagiunea curentă a fost deschisă de marele nostru Enescu, după care doi dirijori francezi, Rhené-Baton și Henri Morin s'au silit — și au isbutit —, desigur inconștient, să redeștepte interesul pentru baghetă al muzicienilor noștri. De mai bine de o jumătate de an George Georgescu s'a expulzat din cercul nostru de activitate muzicală. Bagheta părăsită de el în țară, a fost înfăcătă de compozitorii români: Alfred Alessandrescu, Mihail Jora și Nona Otescu, care s'au și constituit în comitet artistic al „Filarmonicii”, organizând și dirijând simfonice din ce în ce mai interesante și mai izbitite.

Trebue să însemnăm cu părere de rău că Muzica de cameră nu a fost în ultima vreme așa de organizată ca anul trecut. Atât „Asociația de muzică de cameră”, cât și „Quartetul „Regina Maria”, n'au mai apărut pe afige. Singur „Quartetul Capeleanu”, inimosul quartet feminin, a dat un concert înainte de Crăciun în sala Sindicatului ziaristilor. În schimb, a trecut prin țară, cu renumele său bine meritat, Quartetul Rosé.

Nu este însă în intenția noastră să reedităm aci critica și nici chiar înregistrarea tuturor evenimentelor muzicale din anul scurs. Pomenim numai în treacăt jubileul societății „Carmen”, concertul de oratorii al „Cântării Românei”, ca și numeroasele exhibiții de virtuozii: Weingartner, Scherchen, Bartock, Muza Ghermani-Ciomac, Iturbi, Manen, în fruntea cărora așezăm neuitatele concerte de sonate de vioară și pian date de maestrul Enescu cu Alfred Alessandrescu la pian. Am vrea mai de grabă să spunem un cuvânt, și unul bun, pentru auditorul producțiilor muzicale, un cuvânt bun, pentru publicul nostru muzical care a început a se selecționa, a căpăta initeri serioase. Și este o mândrie deosebită pentru critica muzicală să poată constata o entuziastă ceată de tineri melomani frecventând sălile de audiții muzicale, și de sigur, o și mai mare bucurie și o mai mare încredere în progresul artei noastre, ne produce nelipsita prezență de la concertul a unui distins și înțelegător grup de intelectuali, de iubitori și cunoscători ai frumosului muzical, în mijlocul cărora descoperim în totdeauna, — să ne fie îngăduit a-i însemna numele aci, — pe d. Lazăr Munteanu, consilier la înalta Curte de casație și justiție.

O statistică a tuturor evenimentelor muzicale petrecute anul trecut n'ar fi fără de interes. Nu însă pentru o revistă ca a noastră, în care cu o stăruință pe care avem datoria să o relevăm și să o subliniem îndesat, cronică muzicală a fost ținută într-o favoare deosebită, cum nu cunoaștem la altă revistă literară. Dacă n'a fost totdeauna la zi, vina este a cronicarului. Altminteri, muzicanții români au datoria să-și însemne că este pentru prima oară când arta muzicală, „Cenușereasa” noastră, este pusă în demnitatea culturală ce ne place a-i atribui și pe cari i-o răvnim.

GEORGE DIACU

Editurile în 1926

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Iată o editură care împacă renumele tradițional cu o tinerească răvnă de inițiativă. Este o operație destul de dificilă, de aceea cazul e cu atât mai interesant. Ca să precizăm: Cartea Românească e succesoarea morală în primul rând, a acelei firme, ce deținu, cu două decenii în urmă, înfățetatea editurii românești — am numit — Minerva.

Efflorescența semănătoristă își avu vatra editorială la Minerva și din căminul acesta porni, odată cu volumele gras ilustrate de răposatul Piekarski, și acca resurecție a autorilor clasici, fără de care nu se poate concepe nici editură, nici librărie, nici cultură serioasă. Alecsandri, Alecsandrescu, Negruzzi și mai apoi Odobescu, Ghica, Maiorescu și Carageale, bătură frumoasă monedă — în toate sensurile — pentru faima unei edituri care a însemnat atâtea în renașterea noastră culturală dinainte de război.

Cartea Românească a moștenit această pildă și astăzi e aproape singura editură care aduce o atență grijă pentru reeditarea clasiceilor. De sigur ultimul cuvânt nu e spus și de bună seamă suntem în gândul editurii — dar și în acela al publicului — când așteptăm reeditarea unor autori și încă dintre cei fruntași — un Alecsandri, prozatorul și dramaturgul, un Maiorescu — sau când ne gândim cât de bine ar merge din punct de vedere cultural — dar și din punct de vedere comercial — o serie de monografii de istoric literară contemporană și apoi, în altă ordine de idei, o colecție de clasici și moderni, ilustrați și îngrijiți — tehnicește — de competența atătora dintre artiștii noștri plastici. Sunt sugestii pe care le formulăm cu prilejul acestui bilanț de fine de an, mai puțin din nevoia predicantă cât și din inevitabila exigență a omului amăgit. Căci iată: deși în linia tradiției, Cartea Românească cunoaște atâtea avânturi juvenile și ar fi deajuns să ne gândim de pildă la sârghiunța cu care urmărește vârețetea premiilor ei anuale, la colecția de Pagini alese, de o întinsă utilitate și care a înregistrat recordul unei rare profuziuni sau la acea ediție și de lux și critică a Infernului lui Dante în traducerea lui Coșbuc (admirabil pendant al Odiseei, apărută la „Cultura Națională”) ca să ne dăm seama că oricâte sugestii sunt întemeiate când e vorba de o editură care unește faima trecutului cu surprizele unei conștiințe care se statornicește.

Dintre prozatorii de rezistență ai „Cărții Românești”: Liviu Rebreanu a republicat în noui ediții, Pădurea Spânzuraților, Golanii și în ordinea teatrală Apostolii, ultima sa comedie de moravuri, iar Mihail Sadoveanu, dinpreună cu o serie de reediții, un volum de impresii cinegetice, Țara de dincolo de unguri, în care poetul plaiurilor și peisajilor moldovene se simte la largul lui și'n cefurile și'n clar obscururile bălților.

Un roman de fină intelectualitate Casa cu nalbă a publicat poetul Eugeniu Speranția.

Însă titlul de glorie al Cărții Românești rămâne editarea Medelenilor lui Ionel Teodorescu. Inutil să ne grăbim: Nu e vorba aici de succesul de librărie. Cediția a doua a volumului I — Hotarul nestatornic — a apărut puțin înainte de sărbători odată cu „Drumuri”, volumul II din Medeleni.

Succesul acesta de librărie are, din fecicire — o îmbucurătoare semnificație. La Medeleni este opera plină de grație și poezie a unui romanțier înăscut. În-

E C O U R I

REDACȚIONALE

□ Dintr-o eroare tehnică nu s'a menționat că primele 10 cărți anunțate la „Cărțile Noi” ale numărului trecut, sunt apărute în editura „Cultura Națională”.

(Urmare la Editurile în 1926)

să meritul editurii e de a-l fi primit cu brațele deschise — pe Ionel Teodoreanu — și de a nu se fi înșelat. Cu atât mai lesne ne este prin urmare, să regretăm rezerva Cărții Românești pentru al doilea autor de egală forță creatoare, al tinerei generații de prozatori — e vorba de **Gib. I. Mihăescu**. Succesul editurii ar fi fost cu adevărat fantastic și ar fi bucurat pe toți iubitorii literaturii. După, sau în același timp cu Ionel Teodoreanu, să fi dat pe **Gib. I. Mihăescu**, ce spectacol senzațional și care ar fi rămas în analele Cărții Românești, ca un adevărat record editorial.

Se vede însă că o anume economie prezidă la destinele noastre de tot soiul și face ca de fiecare bucurie să se lege câte o mâhnire.

În lirică, avurăm întru început, **Maghernița veche**, culegerca de poeme a lui **Leon Feraru**, poezul pe care îndepărtarea de țară și noua lume, a Americii, îl munceste cu toate nostalgiile și-l îndeamnă să cânte pe strunele de acasă.

Ion Pillat, în plină ascensiune și afirmare a talentului său, tipări **Biserica de altădată**, în care peisagistul se dublează de o râvnă religioasă, conformă și cu firea poetului, pe care toate căile etnice îl atrag și-l fac interpret artistic.

Otilia Cazimir, delicată cântăreață a „umbrelor și luminilor”, ne dă o elegantă culegere de poeme **Fluturi de noapte**.

Hora lirică a „Cărții Românești” se încheie cu volumul de poezii: **Răzbu-nrea privighetorii de Dan Ciocârția**.

De neprețuită utilitate, seria a doua din **Oameni aleși** a d-lui **L. Simionescu**, eminentul nostru vulgarizator și poligraf, ale cărui servicii aduse culturii naționale cu greu se pot estima. De data aceasta, o serie de biografii românești, personalități din toate ramurile, oameni de arme ca **Ștefan cel Mare** și **Mihai-Viteazul**, poeți ca **Epinescu** și **Alecsandri**, apostoli culturali, ca **Șincai** și **Lăzar**, oameni de știință ca **Poni** și **Cobălcescu**, etc., etc.

Dintre autori mai vechi, trebuie să semnalăm apariția celui de-al patrulea volum de **Nuwele** ale lui **Ioan Slavici**, retipărirea romanului lui **Vlahuță-Dan**, retipărirea în a patra ediție a romanului **Două Neamuri** de **C. Sandu-Albă**, dar mai ales trebuie consemnată cu o piatră albă, reeditarea lui **Ion Vodă cel Cumplit** de **Bogdan Petriceicu Hașdeu**. Este mai mult decât un fapt de literatură. Opera lui Hașdeu este astăzi cu totul afară din comerț și este o pagubă din cele mai serioase pentru cultura românească că nu poate cunoaște strălucitoarele calități ale genialului istoric.

Începând cu această reeditare, care, de bună seamă e prima verigă dintr'un plan bine prestabilit, **Cartea Românească** își ia unul din cele mai prețioase angajamente: să facă cunoscut la pături cât mai largi vastă personalitate a lui **Hașdeu**.

PENTAPOLIN

(Urmează)

REVISTE

„Societatea de mâine” anul III, nr. 51 și 52 din 19 și 26 Decembrie 1926:

Actualități: Uniunea personală de Ep. Român Ciorogariu; Problemele actuale ale presei române de Ion Băilă; Sufletul ardelenesc de George Șerban; Mai multe ocaziunile? de Horia Trandafir; **Politica externă:** Pactul româno-italian, siguranța europeană și manevrele politice rusești de N. Dașcovici; **Probleme sociale:** Diviziunea muncii sociale și grupările profesionale în concepția lui Durkheim de C. Sudeșanu; **Probleme economice:** Încurajarea industriei naționale de N. Ghinlea; **Ardealul vechiu:** Activitatea lui Ioan Slavici la „Tribuna” din Sibiu de Olimpiu Boitoș; **Bibliografia Ardealului** (urmare) de Petru Suceju; **Europa contemporană:** Din vremea vechiului Montmartre de Adrien Le Corbeau; **Supliment literar:** Moara, Luna, Cântare pământului de Teodor Murășanu; N'am fost ca oricare altul. Tînta-mi, Tu, de A. Cotruș; Șesuri blestemate de Valeriu Bora; Reșemnare de Irène Fleury; Reșemnare de Ion Băilă; Radio de Radu D. Roșetti; Bătăieira lui Ion Vancea, Bucuria vieții, Pirandello povestitorul de Emănoil Bucuță; Vieți vrosite de C. Cehan-Racoviță; Lacrimi pentru femeia moartă de I. Mehedințeanu; **Cronici culturale și artistice:** Operă („Balul mascat” de Verdi); — Expoziții (Elena Popea); — Conferințe (E. Panaitescu: Factorii politici ai romanizării Daciei; I. Iacobovici: Transplantările libere); — Cărți reviste, ziare (E. Florian: Lucru manual de B. & D.; **Cronica economică și financiară:** America și împrumuturile străine; — Sistarea monopolului grâului în Elveția de Sabin Cioreanu; **Fapte și observații săptămânale:** — Redacționale.—Activitate pozitivă.—„Revoluția din 1918 și unirea Ardealului cu România”; — Naveim deputați socialiști; — Furtul Grigoreștilor; — Nicolae Pașici; — Comemorarea unui martir; — **Cronica măruntă;** — Bibliografie.

□ **Viaja Românească, 1926. Anul XVIII** Noembrie No. 11: Moliere și gustul clasic de Paul Zarifopol; Ea care nu sânt de Adrian Maniu; O lună în Cehoslovacia, de Eugen Crăciun; Convalescența, de Otilia Cazimir; Ioana Pallă, de Ionel Teodoreanu; Autosugestia conștientă de D. V. Barnoschi; Domnul Leon, de Demostene Botez; Cauzalitate și finalitate în Logică, de Dan A. Bădărău; Disociații (Arta ca mentalitate de clasă. Don Juan misogin. — Viteza progresului și nevoia de nouitate.—Utilitatea bunici dispozitii. — Responsabilitatea invenției. — Femeile superioare și sexualitatea. — Naționalismul lui Barrès) de Mihai D. Ralea; Scrisori din Paris (O restaurație filozofică în Franța, de D. D. Roșca; **Cronica economică** (Bilanțul inteligenței financiare pe anul în curs de D. I. Suchjanu; **Cronica artistică** (De la Iser la Pallady) de Aurel D. Broșteanu; **Cronica ideilor** (Misticism) de M. D. R.; **Cronica școlară** (Invățământul filozofic) de Sorin T. Pavel; **Cronica teatrală:** Iași, de O. B.; **Miscellană** (Ultimele alegori în Europa.—Anestetul Gidé. — Democrația și arta.—Mouarhie și republică. — Anghel și Iosif.—Sezonul Estetic, de P. Nicanor & Co.

„Gândirea” Octombrie-Decembrie 1926: Crescătorul de Șoimi, de Em. Bucuța; Triumful, de T. Arghezi, Coaul E-

nache; de N. Condiescu, Viaja, de N. Milcu; Uratul, de Gib. I. Mihăescu; Clau din Monet de O. W. Cisek; Sfânta Clara din Assisi, de Al. Marcu; **Cronica literară**, de Tudor Viașu; **Cronica Plastică**, O. W. Cisek; **Drama și teatrul** de I. M. Sadoveanu; **Cronica măruntă**, **Ideii, oameni & fapte**, Omul care a trecut (Impresii) de I. M. Sadoveanu.

Ilustrații de Const. D. Stochi, Grigorescu și Damian.

Reproduceri după lucrări din „Prima Expoziție a graficii românești”.

□ **Revista literară „Flamura”** din Craiova va edita începând cu 15 Ianuarie a. c. o nouă revistă pentru dezvoltarea artelor plastice sub titlul de **Galeria Flămurei** cu reproduceri din operele pictorilor români și străini.

TEATRALE

□ „Chirița în Iași” de Alecsandri și „Banchetul” un act de Ion Sân-Giorgiu jucate în montare modernă, vor constitui viitoarea premieră a Teatrului Popular. Aceste piese s'au pus în repetiție, iar în atelierele teatrului se lucrează la decoruri și costume.

„Cercul „SBRATORUL”

Duminică 2 Ianuarie, d. Horia Furtună a citit în cercul „Sburătorului” 2 acte din piesa originală „Păcală”, iar d-ra Ticu Arhiș o nvelă înedită „Aventura”.

Asistă d-nele Lovinescu, Ortiz, Pica Delavrancea-Dona, Sarina Cassvan Pas, Froilo, d-tele B. Delavrancea, Sanda Movilă, Dida Solomon, Marga Nicolau și d-nii E. Lovinescu, R. Ortiz, F. Aderca, G. Nichita, Searlat Calimachi, I. Valerian, Sandu Tudor, I. Stierade, etc.

CĂRȚI NOI

□ **LN. POBA: Din lumca lor.** Povestiri pentru copii, cu 20 ilustrații. Editura „Ancora”, S. Benvenisti; 240 pag., lei 60.

□ **P. P. PANAITESCU: L'influence de l'oeuvre de Pierre Mogile, archeveque de Kiev dans les Principautés Roumaines.** (Extrait des „Mélanges de l'Ecole Roumaine en France” N. 1926) ed. J. Gamber, Paris, 1926; 95 pagini.

□ **AL. P. ARBORE: Rolul culturii în creșterea unității politice a neamului românesc.** (Cvântare festivă cu prilejul jubileului de 60 ani a liceului „Unirea” din Focșani), tip. „Cartea Putnei”, 1926.

□ **ALMANAHUL AROMANESC „FRĂȚIA”** pe anul 1927, (editat de cercul „Frăția”, Tipografia „România Nouă” Teodor I. Voinea; 1927, 141 pag.

□ **J. BARAS: Porcelanul** cu o prefață de Al. Tzigara-Samurçes, 45 ilustrații așară din text executate în superioare condiții tehnice. Volumul de lux, lei 400.

□ A apărut volumul de poeme al d-lui **N. I. Herescu; Cartea cu lumină** și se găsește la librăriile Stănculescu, Pavel Săru și Cartea Românească. (60 lei exemplar).

DIN STRAINATATE

□ În curând va avea loc la Roma premiera piesei „**Ataceea Macropulos**” a cu-noscătorului scriitor ceh Karel Capek. Piesa care a fost jucată de curând la Amsterdam a obținut un mare succes.

□ În curând va apărea la Paris, o revistă redactată în italiană și franțuzește închinată exclusiv activității artistice și teatrale.

Va avea o redacție autonomă și va îngriji de interesele artei italiene în Franța. Se va intitula **Ionica** și va fi condusă de d. Migneco Limonelli.